

Nok av råkjøret

Med et NM-gull i maraton vet Fride Vullum-Bruer alt om harde løp. Det var karriereløpet ved NTNU som skulle få henne til å bryte.

Side 14

Dei nyanserte motbakkane

Nokre motbakkar er felles. Andre er brattare for kvinner.

Forskerforum har dei siste månadene skrive ei rekke saker om kjønnsbalansen i akademien. Vi og mange av dei faste meinarane og aktørane snur på sett og vis bunken, men heldigvis veks nye poeng og perspektiv fram. Nupi-forskaren Minda Holm starta ein debatt med eit langt og detaljert essay om å vere kvinne i akademien. Holm tok for seg både individ- og systemnivået, og hadde mellom anna samla opp eigne døme på *mikrodiskriminering*. Milde oversjåingar eller forbigåingar av kvinner kan i sum vekse seg store. – Hvis alle kvinnelige stipendiater hadde skrevet hver sin kronikk, så hadde man sett at dette ikke bare er anekdoter, men en del av en struktur, sa sosiologen Sanna Sarromaa i ein artikkel der vi oppsummerte debatten. Og der, blant strukturane, har vi og fleire debattantar leita i ettertid. Eg kjem til det seinare.

Men eit nytt faktagrunnlag veks òg fram, og fyrst vil eg klusse til debatten med kjølege tal. Eg lenar meg på ein gjennomgang Forskerforbundet har gjort av statistikk frå Database for høgre utdanning, og startar med oppsummeringa: «Vi kan derfor konkludere med at samlet sett og på et overordnet nivå viser tallene full likestilling innen undervisnings- og forskerstillingene.» Kvifor kan ein hevde dette? Blant anna fordi så godt som halvparten av alle tilsette i vitenskaplege stillingar er kvinner. Kvinner er i fleirtal i rekrutterings- og fyrstestillingar. Leiar-sjiktet har fått kvinneovervekt. Dette er klårast blant mellomleiarane, men kategorien av toppleiarar – rektorar, direktørar og dekanar – har òg eit lite kvinnefleirtal.

Så er det sjølve urproblemstillinga når det gjeld kjønnsbalanse i akademien: Korleis få fleire kvinner til å verte professorar? No kjem det seg, med ein kvinneandel som aukar med om lag 1,5 prosentpoeng i året. 32 prosent av professorane i UH-sektoren er kvinner (professor 2 ikkje medrekna). Oslomet har som det fyrste universitetet kvinneovervekt, snaue 52 prosent. Eg vert nesten freista til å markere det med eit utropsteikn.

Mindre omtalt og kjempa mot er ubalansen i andre stillingsgrupper i akademien. I førre nummer skreiv vi om den høge og aukande kvinneandelen blant lektorane. No tek vi for oss dei administrative stillingane, som har ein høg og stabil kvinnedominans. Dette er to store

Alette Falck i forgrunnen og Kristine Bonnevie i bakgrunnen. Dei to realistpionerane er her på veg mot Store Dyrhaugstind i Jotunheimen i 1896. Falck var den fyrste kvinnelege lækjaren som vart utdanna i Noreg. Bonnevie var den fyrste kvinnelege professoren i landet.

FOTO: ALFRED JØRGEN BRVN. AVFOTOGRAFERING: SEVERIN WORM-PETERSEN/NORSK TEKNISK MUSEUM

kategoriar der kvinner som ein gong var på veg mot den akademiske toppen kan hamne. Eit lite steg ned eller til sida i staden for opp, vips så er du lektor eller konsulent.

I tråd med klassisk medieoppbygging av ei sak, har vi då funne *case*, ein kvinneleg universitetslektor (sist) og ein kvinneleg seniorrådgjevar (no, side 10). Dersom dei hadde oppført og ytra seg like klassisk som utgangspunktet vårt, hadde dei vore meir misnøgde og tilsidesette. Å kom igjen, ver noko bitter, då. Men nei, temmeleg nøgde bae to. «Jeg synes interaksjon med studentene er morsomt», sa lektor Solveig Steien. «Det å gå over til en fast stilling på den andre siden av pulen i UH ga meg en helt annen trygghet», seier seniorrådgjevar Unn Målfrid H. Rolandsen. Då fekk det heller våge seg at ho «gikk inn i statistikken over trygghetssøkende kvinner».

Eg lova at eg skulle vende tilbake til strukturane, så no har de vel venta. Eg vil framheve ein akademisk diskusjon på sitt beste, nemleg med ein ettertenksam og justeringsvillig debatt-

stil. To par av innleggsforfattarar med meir innsikt enn meg sjølv har fordjupa seg i noko som eg enkelt formulerer slik: Ligg kjernen i den akademiske kjønnsbalansen – og dermed treffsikre tiltak mot ubalansen – i akademien generelt eller i spesielle fag? (Sjå innlegg side 42 og 43.) At universiteta som skil seg ut med ein klår realfagsprofil, NMBU og NTNU, har ein mykje lågare kvinneprosent på professornivå enn snittet, gjev eit lite hint om at fag har noko å seie. Men kor mykje? Øystein Gullvåg Holter og Knut Liestøl påpeikar at det ikkje berre er i mannsdominerte realfag kvinner rykker seinare oppover. Ifølgje Vivian Anette Lagesen og Knut H. Sørensen tyder mykje på at kvinner ved mange akademiske institusjonar møter brattare motbakkar enn menn: «Vi finner imidlertid i vår forskning at det også er en god del kvinner som ikke forteller om slike opplevelser.»

Det er så nyansert at det er til å grine av. Kampen for likestilling i akademien må gå vidare, og eit forbetra kunnskaps- og innsiktsgrunnlag er det beste verktøyet. Ha god 8. mars!

«Eit lite steg ned eller til sida i staden for opp, vips så er du lektor eller konsulent.»

Kjetil A. Brottveit
redaktør

14: Reddet seg ut av jobben

– Noe skjedde med kroppen. Det kom til et punkt der det ikke gikk lenger, sier Fride Vullum-Bruer. Hun er en av dem som sluttet på universitetet grunnet arbeidspress.

24: Formidlende omstendigheter

Å formidle er ikke bare ekstra jobb for Julia Olsen. Det er en integrert del av selve forskningsprosessen.

28: Trives i tradisjonen

Tradisjonell arkitektur gir bedre trivsel enn moderne arkitektur, ifølge NMBU-forskere, som har sammenlignet ulike bymiljø i Oslo.

4: Kampen om rektormakt

Skal valgte rektorer være styreleder ved institusjonen? Nei, mener utvalget, som har utredet UH-loven. Men jussdekan Karl Harald Søvig tar dissens.

6: Ut av evigheten

En postdoktorperiode er nok, mener UH-lovutvalget. Viktig at man ikke blir en evighetsmidlertidig, sier Forskerforbundet, som støtter forslaget.

8: – Ujevn konkurranse

Instituttsektoren konkurrerer med UH-sektoren på ulike vilkår, melder instituttene, som stusser over virkelighetsoppfatningen til myndighetene.

9: Utgitt på biblioteket

Plan S utfordrer markedsmakten til de store forlagene. Kan fagbibliotekene få en større rolle som utgiver av vitenskapelige publikasjoner?

10: Administrerende kvinner

Hvorfor er det en massiv kvinnedominans i administrative stillinger? – Kvinner søker seg dit kvinner er, og menn søker seg dit menn er, sier NTNU-professor.

Faste sider

34: Bøker

37: Tilbakeblikk

38: Kronikk

40: Gjesteskribent

41: Debatt

45: Informasjon fra Forskerforbundet

Forskerforum

Nr. 3/2020 – 52. årgang

Fagblad om forskning og høyere utdanning. Forskerforum blir redigert etter redaktørplakaten og er medlem i Fagpressen.

UTGIVER: Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo. Telefon: 21 02 34 00

ANSVARLIG REDAKTØR: Kjetil A. Brøttveit, kjetil.brøttveit@forskerforum.no

REDAKSJONSSEKRETÆR: Aksel Kjær Vidnes, aksel.vidnes@forskerforum.no

JOURNALISTER: Johanne Landsverk, johanne.landsverk@forskerforum.no, Julia Loge, julia.loge@forskerforum.no, Lina Christensen, lina.christensen@forskerforum.no, Jørgen Svarstad, jorgen.svarstad@forskerforum.no (permisjon)

KONTAKT REDAKSJONEN: redaksjonen@forskerforum.no

ANNONSER: Per-Olav Leth. Telefon: 918 16 12. E-post: per.olav@storybold.no

Design: Concorde Design. Trykk: Ålgård Offset.

ISSN 0800-1715. Opplag: 22 314

– DET HANDLER OM MAK

Forslaget til den nye UH-loven vil gi universitetene større frihet, men jussdekan Karl Harald Søvig vil ikke at rektorene skal bli for mektige innad eller svekket utad.

Professor Karl Harald Søvig står solid plantet i akademien, men har også hatt et forhold på si med dommerkappen. Hans siste sidesprang var å delta i lovutvalget som skulle foreslå ny universitets- og høyskolelov. I spørsmålet om rektors stilling tok Søvig ut dissens sammen med professor Dag O. Hessen, men han understreker at det var mye å være enig om.

– Vi går rett til den mest omdiskuterte saken: Hvorfor mener dere at rektor skal være styreleder?

– Jeg tror det er viktig å få frem at både flertallet og mindretallet i utvalget ønsker å styrke autonomien til universitetene, men det er en uenighet om hva som er den beste styringsformen for de institusjonene som ønsker å ha valgt rektor. Da mener jeg og Hessen at det er viktig å ha den valgte rektoren også som styreleder, fordi det gir en legitimitet utad, og det er også noen fordeler knyttet til arbeidsfordelingen innad.

– Dere vil unngå at en valgt rektor både er direktør og øverste faglig ansvarlige?

– Ja. En valgt rektor som også er øverste leder for all administrasjonen, vil få en krevende oppgave, og vi tror at det er en fordel at disse oppgavene fordeles internt mellom en valgt rektor og en direktør. Hvis man har en valgt rektor som styreleder, er man nødt til å ha en administrerende direktør, hvis ikke får du en maktkonsentrasjon som er uheldig, ved at rektor har all makt innad i organisasjonen og er styreleder.

– Men hva skjer dersom vi tar flertallets mening og sier at rektor uansett ikke er styreleder?

– Da blir valget mellom valgt og ansatt rektor først og fremst et spørsmål om rekruttering av rektor. Da har ikke rektors oppgaver noen ting å si for om han er valgt eller ikke. I dag er det forskjeller. Valgt rektor er faglig leder og styreleder, mens ansatt rektor er øverste leder ved alle sider av institusjonen, men har bare uttalerett i styret og ikke stemmerett.

– Tidligere har diskusjonen om rektorembetet handlet om å beskytte institusjonen med valgt ledelse i akademien. Har ikke det vært et viktigere prinsipp enn hvorvidt rektor er styreleder eller ei?

– Jo, det kan du si, men det har aldri kommet på spissen før, for det har aldri vært en tanke at man skal endre rollen til valgt rektor. Nå må man tenke på det. Det er et flertall som mener det er greit å ha en valgt rektor med styringsfullmakter som en ansatt rektor. Men det handler ikke bare om rekruttering. Det handler i bunn og grunn om makt.

– Vi trenger ikke akkurat planlegge for en ny verdenskrig når vi lager ny UH-lov, men man må rigge lovverket for hverdagslige konflikter.

– På hvilken måte?

– En valgt rektor som også er administrerende direktør, vil få mer makt på institusjonen. Men samtidig vil vedkommende miste noe makt ut av institusjonen fordi vedkommende ikke lenger er styreleder. Hessen og jeg tenker at det som er viktig hvis vi vil beholde to modeller, som alle vil i utvalget, er at den valgte rektoren har en egen posisjon overfor Kunnskapsdepartementet.

– For dette handler litt om Kunnskapsdepartementets makt også?

– Det handler også om det, ja. Men en annen side som kompliserer hvis man har en valgt rektor og en ekstern styreleder, er hvis de er uenige om utviklingen ved institusjonen. Da får du en krevende situasjon, for styret kan aldri avsette en valgt rektor med mindre vilkårene for avskjed eller oppsigelse er oppfylt. Stort sett vil ikke denne typen konflikter oppstå, dette er jo voksne mennesker som kan prate sammen, men det kan tenkes at man får vanskelige situasjoner med strammere budsjetter og lokaliseringsdebatter, hvor slike konfliktlinjer kan oppstå.

– Ja, man må vel rigge lovverket for alle

situasjoner, ikke bare fred og fordragelighet?

– Ja. Vi trenger ikke akkurat planlegge for en ny verdenskrig når vi lager ny UH-lov, men man må rigge lovverket for hverdagslige konflikter.

– I utredningen drøfter dere myndighetenes samlede styring av universitets- og høyskolesektoren og sier rett ut at «styringen samlet sett bør bli noe mindre enn i dag». På hvilken måte er styringen for sterk?

– Hvert enkelt grep er nok fornuftig og legitimt, men spørsmålet er detaljeringsgraden og den samlede styringen. Dels i budsjettmekanismene der midler tildeles ut fra produksjonsmål, den vanlige departementsstyringen gjennom samtaler, utviklingsavtalene som er blitt innført, og andre organer som stiller krav, som Nokut. Jeg tror vi trygt kan si at det er mer styring enn før. Noe av dette er helt nødvendig og berettiget, men vi mener vi må reflektere over om det blir for mye, og om man begrenser handlefriheten til universitetene i for stor grad.

– På hvilken måte kan styringen bli mindre?

– Man kan tenke seg at man ikke utvikler like mange rammeverk, som utviklingsavtalene. Vi foreslår også å tydeliggjøre at styring skal gjøres gjennom skriftlige instruksjoner, og at de som sitter i styret, er der for å ta beslutninger på vegne av institusjonen og ikke kan instrueres av noen. Det gjelder også i dag, men står ikke så tydelig i loven.

– Hvor kommer behovet om skriftlige instruksjoner fra?

– Det er aktualisert av saker i det siste hvor det har vært uklart.

– Ja, i høst skrev vi ganske mye om at rektorene ved UiT og Nord universitet følte seg presset av statsråd Iselin Nybø i politisk betente saker. Følger denne presiseringen av det som skjedde der?

– He-he. Vel. Jeg kan si det sånn at når man sitter og lager en sånn lov, er det basert på erfaringene man har både historisk og fra det som skjer i samtiden. Jeg skal ikke si at vi ikke hadde fått det lovforslaget om vi hadde laget loven en høst tidligere, men de diskusjonene som oppsto i høst, var en påminning om at den typen regulering kan være bra. Vi kommer ikke utenom politisk press. Statsråden kan alltid si hva han eller hun mener, men en instruks skal være skriftlig til styret.

– Men det er vel også tilfellet i dag, er det ikke?

■ – Universitetene må være mindre lydige overfor statlige myndigheter enn andre statlige organer, sier Karl Harald Søvig.

FOTO: ANDRÉ KVALVÅGNES / UIB

– Jojo, det er tilfellet i dag, men det står ikke så tydelig i loven. Det kan være normeringer som ikke står i loven. Hvis du gjør skade på en annen person, står det ingen steder i loven at du må handle uaktsomt for å bli holdt ansvarlig, men det gjelder likevel.

– **Du har jo vært lagdommer, hvordan skiller universitetene og domstolen seg fra hverandre med tanke på posisjonen i staten?**

– Domstolen er en helt egen del av staten. Som den dømmende makten, som er helt atskilt, har domstolene en uavhengighet som er mye bedre sikret enn universitetene. Man kunne gitt universitetene en mer uavhengig rolle ved å skille dem ut som egne enheter. Men da får man diskusjonen om foretaksmodell, som ikke er så populært i sektoren. På en del områder ville uavhengigheten blitt tydeligere fordi man ville blitt skilt ut av staten som en egen enhet, men sånn som det er i dag, er vi en del av staten. Men jeg må få legge til at jeg bare har vært vikar i lagmannsretten. Jeg har alltid hatt en tilknytning til akademien, mens domstolen har vært et sidesprang.

– **Å ja, hvorfor har du tatt et slikt sidesprang?**

– Du lærer noe om jussen når du er i domstolene som du ikke alltid forstår når du sitter i akademien. I domstolen må du lande på en beslutning som kan få stor innvirkning for dem det gjelder, være seg en straffesak eller en barnevernssak. I akademien lærer vi studentene å drøfte, men at utfallet ikke er så viktig. Men i tinghuset er utfallet det eneste som gjelder for partene.

– **Når jeg leser utredningen dere har skrevet, får jeg inntrykk av at universitetene er litt løsrevet fra staten, noe helt eget?**

– Ja, det mener jeg. Universitetene har som hovedoppgave å være kritiske

og sannhetssøkende. De har en oppgave som tilsier at de må være mindre lydige overfor statlige myndigheter enn andre statlige organer. Samtidig er vi her for samfunnets skyld.

– **Hva er de viktigste grunnforholdene som dere vil etablere i den nye loven?**

– Det er to ting: Vi vil sikre institusjonenes autonomi, og vi har prøvd å sikre studentenes rettsikkerhet. Og så har vi prøvd å forenkle loven og å få loven til å matche utfordringene vi står overfor. Jeg håper folk ser det. Vi ønsker å sette i gang en debatt om hvilke utfordringer vi har i universitetssektoren i dag som vi ikke hadde før.

– **Hvilke utfordringer er nye?**

– En utfordring som har akselerert, er at hele rammeverket har endret seg. Vi har høyere grad av ekstern finansiering, på noen områder har vi veldig vekst i antall studenter, mens andre områder opplever et ganske markant fall, og vi har fått større skepsis til vitenskapelig kunnskap. Noen ganger er det bra, men andre ganger kan selv godt dokumenterte funn slite med å få allmenn aksept. Diskusjonen om vaksinemotstand er et eksempel på det.

Og så kan man oppleve at debattklimaet for forskere i dag kan være mer krevende. De som ytrer seg, kan oppleve at innboksen fylles av alt fra konstruktive tilbakemeldinger til direkte sjikane. Det er ikke sikkert vi har sett på de riktige tingene, men jeg håper vi kan få til en diskusjon om dette.

♦ AV AKSEL KJÆR VIDNES

Begrenser postdoktorbruken

Utkastet til ny universitets- og høyskolelov har ett punkt som gjør det mulig å stramme inn på antallet midlertidig ansatte.

UH-LOV Det er ikke er adgang til å gi ansettelse til mer enn én periode som postdoktor, står det i utkastet til ny universitets- og høyskolelov (UH-loven), som Aune-utvalget overleverte til Kunnskapsdepartementet 13. februar.

Dermed kan det bli en endring fra dagens regler, der det er mulig å være postdoktor flere ganger så sant man bytter arbeidsgiver.

Forslaget blir godt tatt imot av Forskerforbundets leder, Guro Elisabeth Lind:

– Utvalget er tydelig på at man signaliserer kun én postdoktor-periode, sånn at man ikke blir en evighetsmidlertidig som går fra den ene postdoktorperioden til den andre fordi det er

hensiktsmessig for arbeidsgiverne, sier hun til Forskerforum.

En av oppgavene Helga Aune og lovutvalget fikk, var å se på reglene for ansettelser og spesielt på den høye bruken av midlertidige ansettelser ved universiteter og høyskoler. Ifølge Kunnskapsdepartementet er det nemlig 15,5 prosent midlertidig ansatte i ordinære undervisnings- og forskerstillinger, i tillegg til dem som er midlertidig ansatt som stipendiater, postdoktorer og i lederstillinger. Det er nesten dobbelt så høyt som ellers i arbeidslivet.

FEIL LOVFORSTÅELSE

På et innspillsmøte om ansettelser i januar 2019 luftet Aune muligheten for at loven er rett, men praksis er feil. Nå er lovverket grundig gjennomgått, og Aune kan konstatere at det ikke er der problemet ligger.

– Det er ikke noe feil i UH-loven som tilsier at man har høy midlertidighet, men vi har identifisert at det er en misoppfatning som er ganske

utbredt i sektoren, om at ekstern finansiering gir automatisk rett til midlertidig ansettelse. Det er ikke riktig lovforståelse, sier Aune til Forskerforum.

Denne klare talen får ros fra Forskerforbundet: – Utvalget er forfriskende klokkeklare på at ekstern finansiering ikke er lik midlertidig ansettelse, at det er en misforståelse, og at her må man rett og slett praktisere norsk lov. Det innebærer fast ansettelse. Det synes vi er et veldig godt signal, sier Lind.

DJEVELEN I FORSKRIFTENE

Dermed kan den høye, uønskede midlertidigheten vel så gjerne «skyldes svak kompetanse på regelverket», og utvalget mener universitets- og høyskolesektoren må drøfte hvordan de tolker regelverket.

Lind skulle ønske at utvalget hadde gått lenger i å foreslå endringer i forskriftene, hvor hun mener det er noen «smutthull» som åpner for midlertidighet for vitenskapelige ansatte.

■ – Den uønskede midlertidigheten er hjemlet i statsansatteloven. Vi har ikke mandat til å pirke for mye i den, sa Helga Aune (i midten bak) da hun la fram lovforslaget for statsråd Henrik Asheim.

■ Både Svein Stølen (UiO) (t.v.) og Dag Rune Olsen (UiB) forteller at de har gjort endringer de siste årene for å redusere midlertidigheten. Her med Guro Elisabeth Lind (Forskerforbundet).

Aune sier til Forskerforum at hun er enig i at problemet kan ligge i forskriftene, men at forskriftene ligger utenfor det utvalget fikk i oppdrag å gjøre noe med, fordi de er knyttet

til statsansatteloven, ikke til universitets- og høyskoleloven. Derfor begrenser utvalget seg til å skrive i utredningen at forskriften handler om forenklete ansettelsesprosesser «og er ikke en hjemmel i seg selv for å ansette midlertidig».

– DETTE MÅ NED

Forsknings- og høyere utdanningsminister Henrik Asheim (H) sier at hvis problemet er kultur, så skal han svare med å løfte diskusjonen og gi styringssignaler om at midlertidigheten må ned.

Han lover at dette kommer han til å følge med på uansett, og ta opp med rektorene hver gang muligheten byr seg.

– Jeg synes det er ganske interessant når NOU-en sier at det handler mye mer om kultur enn om mangel på autonomi. Da har de autonomien og friheten, men de mistolker kanskje regelverket og tror at de kan gjøre det mer enn de kan, og derfor kommer jeg til å holde trykk på det og stille spørsmål igjen og igjen, sier Asheim til Forskerforum.

❖ AV JULIA LOGE (TEKST OG FOTO)

Ny lov for universiteter og høyskoler

- ❖ Lovutkast lagt fram 13. februar av et utvalg ledet av Helga Aune. Høringsfrist er 22. mai. Lovforslaget fra regjeringen kommer våren 2021.
- ❖ Utvalget foreslår blant annet:
 - ❖ å fjerne kjønnspoeng
 - ❖ alltid to sensorer
 - ❖ å fjerne blind sensur
 - ❖ makstid som postdoktor
 - ❖ ekstern styreleder for alle universiteter og høyskoler

Vil fjerne rektor som styreleder

To har tatt dissens: – Vi trenger valgte rektorer som kan gå i diskusjoner med departementet, sier Karl Harald Søvig.

UH-LOV Den store konfliktsaken i utkastet til ny universitets- og høyskolelovlovutkastet er forslaget om at alle statlige høyskoler og universiteter skal ha en ekstern styreleder oppnevnt av Kunnskapsdepartementet.

Lovutkastet foreslår også en annen endring i styresammensetningen, nemlig at universitetene og høyskolene selv skal få oppnevne to av de fire eksterne styremedlemmene. I dag kan institusjonene foreslå, men Kunnskapsdepartementet velger selv hvem de oppnevner.

KAMPKLARE

Elleve institusjoner har valgt rektor som også er styreleder. Blant disse er universitetene i Oslo og Bergen. Rektorene derfra var tidlig ute med å avvise forslaget.

«Dette er løsningen på et ikke-eksisterende problem, og vil, gitt dagens forskningspolitiske klima, svekke vår samfunnskritiske og samfunnsbærende rolle, og øke trykket på umiddelbar nytte», skrev UiO-rector Svein Stølen på Facebook da forslaget ble kjent.

Både LO og Forskerforbundet har varslet at de vil kjempe mot forslaget. Leder i Forskerforbundet Guro Elisabeth Lind mener at institusjonene selv må bestemme styringsformen.

– Dette forslaget savner en god begrunnelse. Det svekker universitetenes autonomi, og vil ikke gjøre dem bedre i stand til å ivareta sitt samfunnsoppdrag. Jeg håper sektoren står samlet mot forslaget, og at Stortinget ikke vedtar det.

DISSENS

Det er imidlertid ikke et samlet utvalg som stiller seg bak forslaget om ekstern styreleder. Professor i biologi ved UiO, Dag O. Hessen og jusdekan ved Universitetet i Bergen, Karl Harald Søvig, har tatt ut dissens.

– Alle i utvalget er enige om at høyere utdanningsinstitusjoner skal styres på en annen måte enn private bedrifter. Og vi er enige om at man skal gi dem stor grad av selvstendighet. Men så er det mange måter å gjøre det på, og jeg mener at vi er best tjent med modellen vi har i dag. En fordel med dagens modell er at den valgte rektoren kan konsentrere seg om de faglige oppgavene og også er øverste leder, sier Karl Harald Søvig til Forskerforum.

– Og er det én ting vi trenger, så er det valgte rektorer som kan gå i diskusjoner med departementet. Det mener jeg at det er større sjanse for hvis den valgte rektoren også er styreleder.

Søvig utdyper disse synspunktene i et intervju på side 4.

– IKKJE LIKE KONKURRANSEVILKÅR

Statsråd Henrik Asheim seier det ikkje er funne uheldig konkurranse mellom institutta og UH-sektoren. Instituttledarar meiner noko anna.

INSTITUTTSEKTOREN – Eg erkjenner at politikken for universitets- og høgskulesektoren og instituttsektoren ikkje alltid har vore heilt samkøyrd. Det som difor var overraskande, var at vi ikkje fann ut at dette er noko problem. Om de finn noko, meld tilbake til meg, sa forskings- og høgare utdanningsminister Henrik Asheim (H).

Han presenterte regjeringas nye strategi for instituttpolitikk på Samarbeidskonferansen, som vart arrangert av Universitets- og høgskulerådet (UHR) og Forskningsinstituttene fellesarena (FFA) i februar.

Asheim viste til at Kunnskapsdepartementet nyleg har gjennomgått og samanlikna finansieringssystema i dei to sektorane, og departementet kunne ikkje finne at finansieringssystema fører til uheldig konkurranse.

Målet med den nye strategien er at instituttpolitikken skal bli meir heilskapleg og meir samkøyrd. Eitt av punkta er å betre samarbeidet mellom universitets- og høgskulesektoren og instituttsektoren. Regjeringa oppmodar difor FFA og UHR til å sjå nærare på om samarbeidet mellom sektorane bør styrkast.

– MERKAR AUKA KONKURRANSE

Ellen-Marie Forsberg er administrerende direktør i Østfoldforskning, som er eit lite institutt med 27 medarbeidarar. Ho tvilar litt på skildringa av harmoni mellom institutta og universiteta.

– Det står i rapporten at vi opererer på like vilkår, men UH-sektoren profesjonaliserer seg dag for dag på område der instituttsektoren tidlegare har hatt ein konkurransefordel, som til dømes søknadsskriving. Dette kan dei gjere ved å ha tilgang på store midlar. Så på lengre sikt vil det ikkje vere like vilkår med mindre institutta får høgare grunnløyvingar til sektoren, seier ho.

– VIKTIG Å BRYTE GRENSENE

Norunn Myklebust, som er administrerende direktør i Norsk institutt for naturforskning (Nina), meiner strategien som er lagd fram, er ein god start for ny instituttpolitikk.

– Eg håpar dette vil vere med på å bryte ned grensene mellom sektorane. Det blir sagt tydeleg i strategien at forskingsmidlar skal konkurranseutsetjast, og eg har forventningar til at det skal bli mogleg å samarbeide meir på tvers av sektorane, seier ho.

– I dag er det ikkje lik konkurranse, og mykje midlar blir ikkje konkurranseutsett i det heile. Så det blir spennande å sjå korleis Forskningsrådet vel å følgje dette opp, seier Myklebust.

■ – Vi opplever aukande konkurranse, og ønskjer oss likare vilkår, seier Ellen-Marie Forsberg ved Østfoldforskning.

Ho meiner det er bra at ein no vil sjå heile forskningslandskapet under eitt.

– IKKJE OVERRASKANDE

Forsberg i Østfoldforskning meiner strategien regjeringa har lagd fram, er som forventna.

– Generelt er strategien bra, men ikkje veldig overraskande. Det som står, er ganske overordna, men det peikar i rett retning, seier ho.

Regjeringa vil framleis støtte ei utvikling mot konkurransedyktige og «robuste» institutt.

– Men små forskingsmiljø som er vurderte som robuste, får fortsetje, og det er veldig bra. Som representant for eit lite forskingsmiljø synest eg signala er betryggande, seier Forsberg.

Regjeringa vil elles ta initiativ til ei evaluering av gjennomførte fusjonar og andre strukturendringar i

sektoren.

TOLV NYE INSTITUTT INN I VARMEN

Nytt i strategien er at Forskningsrådet ikkje berre skal følgje opp dei forskingsinstitutta som i dag får statleg grunnfinansiering. Også tolv andre institutt, som er eigde av ulike departement og som står utanfor grunnfinansieringssystemet, får kome inn i varmen (sjå faktaboks). Forskningsrådet skal opprette ein nettverksarena der institutta får felles oppfølging og felles rapporteringssystem for forskning. I tillegg har Forskningsrådet fått i oppdrag å sjå på ei revidering

av retningslinene for grunnfinansiering av dei 37 institutta som er med i grunnfinansieringsordninga.

Spesialrådgjevar Anders Hanneborg i Forskningsrådet har fått ansvar for dette.

– Vi skal vurdere endringar, blant anna med tanke på indikatorar og nye inndelingar av instituttarenaene.

– Vil også dei tolv nye kunne få grunnløyving?

– Det er ingenting som indikerer at dei tolv institutta som er eigd av ulike departement, skal få kome inn under grunnfinansieringsordninga, seier Hanneborg.

♦ AV JOHANNE LANDSVERK
(TEKST OG FOTO)

Oppfølging av institutt

Også desse tolv institutta skal no få oppfølging av eit departement (i parentes).

- ◊ Folkehelseinstituttet (HOD)
- ◊ Havforskningsinstituttet (NFD)
- ◊ Forsvarets forskningsinstitutt (FD)
- ◊ Stami (ASD)
- ◊ Simula AS (KD)
- ◊ Norsk polarinstitutt (KLD)
- ◊ Meteorologisk institutt (KLD)
- ◊ Noregs geologiske undersøking (NFD)
- ◊ Noregs vassdrags- og energidirektorat (OED)
- ◊ Arkivverket (KD)
- ◊ Nasjonalbiblioteket (KD)
- ◊ Statistisk sentralbyrå (FD)

– Eg forventar meir samarbeid på tvers av sektorane, seier Norunn Myklebust ved Nina.

BIBLIOTEKET SOM FORLAG

Bør biblioteka ta over ein større del av den vitskaplege publiseringa?
Det skal Universitets- og høgskulerådet (UHR) no greie ut.

BIBLIOTEK Det vitskaplege publiseringssystemet er dryg materie, men det bøyer seg langsamt i retning open tilgang. Men akkurat korleis systemet skal fungere i framtida, er framleis uklart. No har arbeidsutvalet i UHR bibliotek bestemt å greie ut om institusjonane sjølve, gjennom biblioteka, bør ta eit større og meir heilskapleg ansvar for publisering. Arbeidet startar utover våren i samarbeid med UHR publisering og UHR forskning.

REDAKSJONELL STØTTE FRÅ BIBLIOTEKA?

Biblioteka tilbyr allereie publiseringssplattform og teknisk støtte til opne tidsskrift, men det typiske er at slike tidsskrift er små og drivne av eldsjeler som ser behov for ein kanal for fagmiljøet sitt.

– Så oppdagar mange etter kvart at drifta av tidsskriftet tek mykje tid, og ein byrjar merke seg dei reelle utgiftene som gøymer seg i prosjektet. Då får biblioteket gjerne spørsmål om vi kan ta på oss litt meir, til dømes redaksjonssekretærfunksjon. Då vil ikkje all kunnskapen forsvinne i den augneblinken tidsskriftet får ny redaktør, seier Lars Egeland, bibliotekdirektør ved Oslomet og nestleiar i arbeidsutvalet for UHR bibliotek.

Lærarutdanninga ved Oslomet har fått gjennomført ei evaluering av sine tidsskrift, som står for ein monaleg del av publikasjonane til institusjonen på dette fagområdet. Utvalet rådde til at biblioteket også bør tilby redaksjonell støtte, mellom anna for å sikre kontinuitet i drifta.

– Men tidsskrift skal også ha forankring i fagmiljøet. Det er ikkje gitt at alle dei om lag 100 norske opne tidsskrifta har livsens rett. Difor treng vi mellom anna å greie ut ein forretningsmodell som kan fungere utan at biblioteka dermed utkonkurrerer kommersielle aktørar som også publiserer artiklar og bøker med open tilgang, seier Egeland.

– MÅ SIKRE KVALITETEN

Forskerforum har tidlegare skrive om korleis dei store kommersielle forlaga no vil tene pengar på andre delar av forskingsprosessen enn berre artikkelpublisering, som til dømes sal av digitale støtteverktøy for forskarar. Den gongen sa Jan Erik Frantsevåg, rådgjevar for open tilgang ved UiT – Noregs arktiske universitet, at forskings-samfunnet med fordel kan vurdere å ta tilbake ein større del av forskingskommunikasjonen. Men det føreset at ein leverer tenester som er profesjonelle og økonomisk berekraftige.

Det er eit punkt Egeland er samd i.

– Publiseringssomgrepet endrar seg. Internasjonal debatt om open tilgang dreier seg om både artiklar, monografar, data og læreverk. Og det er dei som spør kvifor vi treng tidsskrift i det

heile, kvifor ikkje berre publisere gjennom vitenarkiv? Eg trur vi må sjå alt dette under eitt, i alle fall i starten. Biblioteket har kompetanse på noko av dette, men mange vil vere uroa for kvaliteten på det biblioteka kan levere. Det skal jo ikkje berre vere billeg, det skal også ha kvalitet, peikar han på.

Det er i seg sjølv eit argument for samarbeid mellom institusjonar, kanskje eit nordisk samarbeid.

– Eg trur det er lurt å tenkje større enn Noreg, seier Egeland, som ser for seg at ein bør legge opp til eit visst mangfald av modeller.

– Det er viktig at ingen får monopol, seier han.

PUBLISERING KOSTAR

Lenge trudde mange at open tilgang til forskning ville bryte marknadsmakta til dei store forlaga og frigjere store pengesummar som så langt

har gått til å betale for stadig dyrare abonnement. I teorien skulle det finnast meir enn nok pengar i verdas bibliotekbudsjett til å betale for open publisering i staden for abonnement, om ein berre fekk flest mogleg institusjonar med på å snu systemet.

– Men i praksis har det synt seg at det ikkje er så enkelt. Dei nye avtalane Noreg har inngått med dei store forlaga, viser at å betale for open publisering ikkje blir billigare, og kanskje dyrare, enn abonnement. Vitskapleg publisering blir berre viktigare i forskarverda, og då vil det koste pengar same korleis ein gjer det, seier Egeland.

Første veke i mars er Oslomet vert for ein internasjonal konferanse om biblioteket som utgjevar. Der blir det mellom anna presentasjonar av praktiske døme frå Europa og Nord-Amerika.

– Nokre norske kommersielle forlag som publiserer med open tilgang, vil også delta på konferansen, og eg vonar det kan bli eit høve til å diskutere arbeidsfordeling i det framtidige publiseringslandskapet, seier han.

– I Noreg er bibliotekpublisering viktig å diskutere fordi eigenarkivering i vitenarkiv ikkje er noko etablert alternativ, seier Lars Egeland ved Oslomet. Foto: Marius Nyheim Kristoffersen

♦ AV KJERSTIN GJENGEDAL

FOTO: DAVID GONZALEZ

Administrasjon – en kvi

KJØNNBALANSE – Det er litt som å være musiker. Du må ha et sterkt kall og virkelig være villig til å gi litt ekstra hele tiden, både i helger og ferier, sier Unn Målfrid H. Rolandsen.

Hun beskriver hvordan det var å jobbe som forsker. For noen år siden gikk hun fra en vitenskapelig stilling til en administrativ posisjon i universitets- og høyskolesektoren.

Der er det mange av samme kjønn. 73,5 prosent av de ansatte i saksbehandler- og utrederstillinger er kvinner, viser tall for 2019 fra Statens database for høyere utdanning (DBH). Tallet har vært stabilt over flere år. Nylig kom også Norsk institutt for studier av innovasjon, forskning og høyere utdanning (NIFU) med en rapport som viser at andelen ansatte i teknisk administrative stillinger med doktorgrad øker. Ifølge rapporten øker andelen kvinner med doktorgrad mest, noe som kan tyde på at administrasjon er en mer aktuell karrierevei for kvinnelige doktorander enn for mannlige.

DAGLIG KONKURRANSE

Forskertilværelsen innebærer en type frihet og risiko som du må trives med, sier Rolandsen, og fortsetter musikeranalogien:

– Midlertidig ansettelse minner om å være frilansmusiker. De som er fast ansatt i orkesteret, kan ha en dårlig dag, mens de som er leid inn, ikke kan gjøre feil. Du konkurrerer hver dag på et internasjonalt nivå. Det krever at man må tørre å ta litt risiko. Som postdoktor hadde jeg gjort meg de erfaringene, og jeg hadde lyst til å prøve noe annet, sier hun.

I dag jobber Rolandsen som seniorrådgiver for forskerstøtte ved MF vitenskapelig høyskole. Arbeidskarrieren startet som vitenskapelig assistent, deretter ble hun stipendiat og til slutt postdoktor ved Universitetet i Oslo. Mellom forskerkarrieren og jobben på MF vitenskapelig høyskole arbeidet hun også flere år ved Oslomet, blant annet som seniorrådgiver for dekanen ved Fakultet for samfunnsvitenskap.

KARRIEREMULIGHETER

Den siste tiden har det pågått en debatt i Forskerforum om at forskerkvinner møter motbakker i academia. Fører disse motbakkene til at kvinnelige akademikere velger andre yrker i sektoren, som for eksempel administrasjon?

Curt Rice er rektor ved Oslomet og leder for Komité for kjønnsbalanse og mangfold i forskning (Kif).

– Det er ingen krise å ha kvinnelige direktører, kontorsjefer og rådgivere i academia. Men det er et tegn på hvor velutdannede kvinner ser at de har karrieremuligheter, skriver Curt Rice til Forskerforum i en e-post. Han legger til:

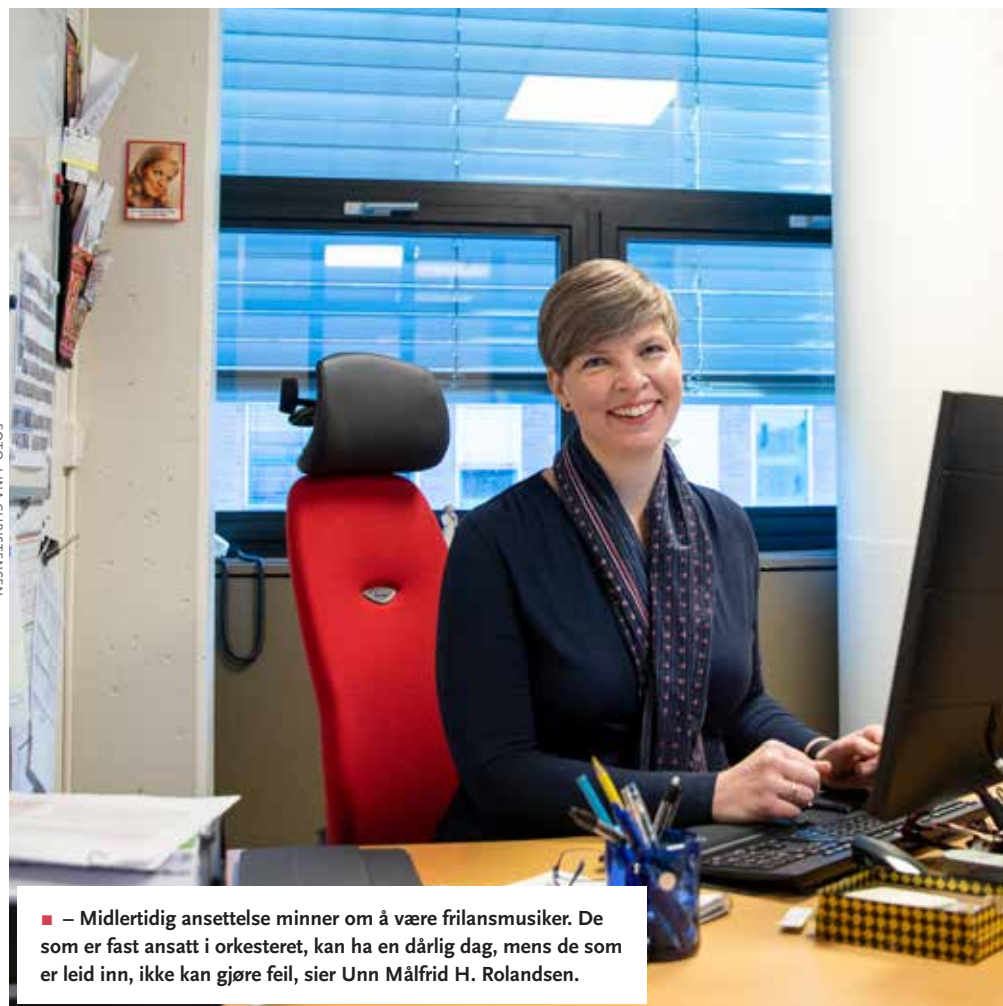

FOTO: LINA CHRISTENSEN

■ – Midlertidig ansettelse minner om å være frilansmusiker. De som er fast ansatt i orkesteret, kan ha en dårlig dag, mens de som er leid inn, ikke kan gjøre feil, sier Unn Målfrid H. Rolandsen.

– Institusjonene bør stille seg et spørsmål: Er det individers preferanser eller signaler fra forskningsmiljøet og institusjonsledere som er utslagsgivende for at flere kvinner går til administrasjon og undervisning, og flere menn går til forskning og privat sektor? Hvis en annen utvikling er ønsket – hvordan kan ledelsen styre utviklingen via egne tiltak og signaler?

INSTITUSJONENE MÅ KNEKKE KODEN

Guro Elisabeth Lind er leder av Forskerforbundet og sier seg enig i at ansvaret ligger på institusjonsnivå. Forskerforum har tidligere skrevet om at kvinner dominerer i undervisningsstillingene universitets- og høyskolelektor, mens det er overvekt av menn i forskerrettede stillinger, deriblant professorer. Ifølge Lind tilsier den skjeve kjønnsfordelingen i lektorstillinger og administrative stillinger at det bør gjennomføres tiltak, slik at flere menn ansettes.

– Kjønnsbalanse har stor verdi. Et bredt sammensatt arbeidsmiljø gir positive utslag. Likestillingen går for altfor sakte på toppnivå, men vi må også passe på utviklingen i profesjonsløpet, sier hun.

– Det er for mye fokus på hvordan kvinner skal kunne få til en professorkarriere, som mentorordning, kursing og kompetanseheving. Felles trekket i den type tiltak er at man sier at det er noe feil med kvinner, at bare de får en mentor, så staks veien ut. Det er ikke kvinnen som må knekke koden for å få innpass, det er institusjonen som må knekke koden for å få til kjønnsbalanse, slik at de ikke mister så mange av de kvinnelige talentene. Det er mange hindre underveis som gjør at kvinner ofte velger en annen vei, sier Lind.

MANNLIG PROFESSORDRØM

Vivian Anette Lagesen er professor i teknologi- og vitenskapsstudier ved Institutt for

nnejobb

Andelen kvinner med doktorgrad øker blant administrativt ansatte.
– Å gå over til den andre siden ga meg en helt annen trygghet, forteller Unn Målfrid Rolandsen.

tverrfaglige kulturstudier ved NTNU. Hun er en av dem som har engasjert seg i debatten i Forskerforum.

– Det er vanskelig å si hvorvidt det handler om preferanser, men det er ingen tvil om at det handler om signaler. Kvinner blir i mindre grad enn menn sett på som «eksellente». Vi har gjort studier som viser at flere menn i rekrutteringsstillinger både har større tro på at det er mulig å bli professor og ønsker å bli det. Mens mange flere kvinner tenkte på det samme som mindre attraktivt, noe som ofte handlet om at de var bekymret for om de ville få fast stilling.

MANGLENDE ROLLEMODELLER

Hun forteller at kvinner søker seg dit kvinner er, og menn søker seg dit menn er.

– Vi mangler rollemodeller og kjønnsbalanse i stillingene som ligger på høyeste nivå. Det fører til at kjønnsbalansen i disse stillingene

FOTO: ANSEL KJÆR VIDNES

■ – Det er ingen krise å ha kvinnelige direktører, kontorsjefer og rådgivere i akademisk, sier Curt Rice.

FOTO: NTNU

■ – Målet er jo at kjønn ikke skal bety noe, sier Vivian Anette Lagesen.

FOTO: ANSEL KJÆR VIDNES

■ – Et bredt sammensatt arbeidsmiljø gir positive utslag, sier Guro Elisabeth Lind.

– Kvinner søker seg dit kvinner er, og menn søker seg dit menn er.

VIVIAN ANETTE LAGESEN,
PROFESSOR VED NTNU

reproduseres. Det er mer krevende å søke på tvers av kjønnssegregeringen. Men jeg tror også det er vanskelig å få til kjønnsbalanse i mannsdominerte miljøer hvis man ikke samtidig jobber for kjønnsbalanse i kvinnedominerte miljøer. Målet er jo at kjønn ikke skal bety noe, sier hun.

– Administrasjon er kanskje en karrierevei som er litt tryggere, og blir sett på som et alternativ. Men vi vet ikke om kvinner er mer interesserte i administrasjon enn menn, sier Lagesen.

KLASSEBAKGRUNN

Ifølge Unn Målfrid H. Rolandsen var ikke overgangen fra vitenskapelig til administrativt ansatt så stor. Hun har aldri angret på valget.

– Jeg har hele veien jobbet tett på ledelse, og med undervisning og forskningspolicy, så spranget var ikke så stort. Jeg har heller ikke opplevd den store statusendringen, følt at det jeg jobber med er mindre viktig eller at jeg blir mindre respektert. Men ikke på noe tidspunkt i prosessen har jeg tenkt at det handler om at jeg er kvinne, sier hun.

Hun forteller at hun som vitenskapelig assistent ble heiet på av fagmiljøet, noe som til slutt førte til at hun søkte på en stipendiatstilling. Men det var ingen selvfølge at hun verken skulle ta master- eller doktorgrad. For henne handlet karriereskiftet mer om klassebakgrunn enn om kjønn – og om å knekke akademias usagte koder, sier hun.

TRYGGHETSSØKENDE KVINNER

– Jeg er ikke først og fremst kvinne, men første-generasjons akademiker. Det var et valg der jeg på den ene siden så at jeg hadde erfart og gjort alle de oppgavene jeg hadde sett fram til. Jeg hadde skrevet artikler og bok, fått veileder, vært på feltarbeid og vært del av et prosjekt. Skulle jeg gjøre disse tingene en gang til, eller hva nå? sier hun.

– På den andre siden var det vanskelig å finne seg til rette i en usikker situasjon. Jeg opplevde at jeg hadde mer til felles med andre som var første-generasjons akademikere enn med kvinner i akademisk fra en annen bakgrunn. Jeg tenkte mer på at jeg ikke hadde noen sikkerhet, noe kjennskap eller vennskap å falle tilbake på hvis jeg trakk feil. Det å gå over til en fast stilling på den andre siden av pulen i UH ga meg en helt annen trygghet, sier hun før hun legger til:

– Så får jeg heller tåle at jeg gikk inn i statistikken av trygghetssøkende kvinner.

♦ AV LINA CHRISTENSEN

POLARFORSKNING

NORGE STØRST PÅ SVALBARD

I 2018 ble 958 FoU-årsverk viet til norsk polarforskning, viser tall fra NIFU. Det forskes mest på Arktis, der sju prosent av den totale norske polarforskningen var på Antarktis og havområdene rundt kontinentet. Svalbard-forskningen stod for nesten en tredjedel av totalinnsatsen. Norge er den største forskningsnasjonen på Svalbard, etterfulgt av Polen og Russland. Forskning på nordområdene utgjorde knapt 1600 årsverk. Av dem var omtrent en tredjedel relatert til de nordligste fylkene.

STYRINGSPOLITIKK

Vil tilpasse styringen til institusjonen

■ Kunnskapsdepartementet har bedt fem universitetstopper om å levere forslag over framtidig styring av universitets- og høyskolesektoren, eksempelvis hva som ikke fungerer, og hvordan det kan forbedres. Svarene skal brukes som innspill til stortingsmeldingen om styringspolitikk for statlige universiteter og høyskoler, som legges fram våren 2021. En av de fem er tidligere NTNU-rector Gunnar Bovim. – Styrings-systemet er for lite individualisert etter institusjonenes størrelse og egenart, sier han til Khrono.

OLJEFORSKNING

Vil si opp Equinor-avtale

■ Mellom 2019 og 2024 bidrar Equinor med 315 millioner kroner til seks høyskoler og universiteter i den såkalte academia-avtalen. Ifølge Khrono går 40 prosent til petroleumsforskning. Forsknings-sjef ved Havforskningsinstituttet, Peter Haugan, mener avtalen bør sies opp. – Det er ikke framtidsrettet å bruke strategiske midler til å forske på å finne olje og gass, sier han til NRK. Universitetet i Bergen har skrevet under på avtalen. – Equinor stiller ingen betingelser om at det skal komme noe i retur, sier rektor Dag Rune Olsen.

KJØNNBALANSE

Utdanningsvalg forplanter seg

■ 10. februar leverte kompetansebehovsutvalget sin tredje rapport om Norges framtidige kompetansebehov. Rapporten peker blant annet på at arbeidslivs praksis er en utfordring i høyere utdanning, og at den skjeve kjønnsbalansen i utdanningen forsterker kjønnsforskjeller i arbeidslivet. – Jeg har store forventninger til at universitetene og høyskolene rigger seg om for å svare på det kompetansebehovet både folk og bedrifter har, sier forsknings- og høyere utdanningsminister Henrik Asheim (H) i en pressemelding.

FOTO: EDWIN ANDRADE/UNSPASH

FORSKNING

– Forskningsmiljø ved UiT rasert

■ I 2018 skulle Statsbygg ferdigstille en bygning ved UiT – Norges arktiske universitet, men arealet til Avdeling for komparativ medisin står fortsatt ubrukt. Ifølge NRK er årsaken at Statsbygg ikke får ventilasjonsanlegget til å fungere. Avdelingen gjennomfører forsøk på dyr, og regelverket for temperatur og luftfuktighet er derfor strengt. – Forskningsprosjekter har måttet flytte, forskning har stoppet opp, og ansatte og studenter har fått karrierene satt på vent, sier forskningsdirektør Jørgen Fosslund.

INSTITUSJONER

Nye navn på todelt NTNU-institutt

■ I fjor ble Institutt for historiske studier ved NTNU delt i institutt X og Y etter flere år med konflikter. Nå har NTNUs styre vedtatt nye navn. Uten innvendinger fikk institutt X navnet Institutt for historiske og klassiske studier. Til tross for flere styremedlemmers ønske om Institutt for moderne historie, ble institutt Y til slutt døpt Institutt for moderne samfunnshistorie. – Det er ingen grunn til å åpne champagneflaskene, men dette er til å leve med, sier styreleder Svein Richard Brandtzæg til Universitetsavisa.

INSTITUSJONER

«Løftebrudd» ved Oslomet

■ «Da Høgskolen i Oslo og Høgskolen i Akershus slo seg sammen i 2011, var det en forutsetning at den nye høgskolen skulle ha to studiesteder, et i Pilestredet i Oslo og et på Kjeller i Akershus. I intensjonsavtalen står det også at framtidig vekst skal skje ved begge studiestedene», skriver Mari Skurdal, redaktør i Klassekampen, i en lederartikkel. Hun kaller Oslomet-rektorens ønske om å flytte campus Kjeller til Oslo for løftebrudd. «Avtalen åpner også for å flytte virksomhet dersom det er gode grunner til det», skriver rektor Curt Rice i et svar til Klassekampen.

OSLOMET

FOTO: BENJAMIN A. WARD / OSLOMET

INSTITUTTSEKTOR

Forhandler om sammenslåing

■ Universitetet i Sørøst-Norge (USN) og Telemarksforskning er i forhandlinger om sammenslåing. USN-rektor Petter Aasen, som tok initiativ til samtalen, er positiv. – Men forhandlingene vil vise om vi kommer i mål, sier han til Forskerforum. Telemarksforskning har i utgangspunktet ønsket å stå alene. – Men verden rundt oss er i endring. Det viktigste for oss er at vi får vilkår som gjør at vi kan ta vare på oppdragskulturen vår i en større, statlig enhet, sier direktør Karl Gunnar Sanda.

FOTO: AKSEL KJÆR VIDNES

Statsråd Henrik Asheim har ingen innvendinger til konsulentbruk ved Nord universitet.

OMSTILLING

ÉN MILLION PÅ KONSULENTER

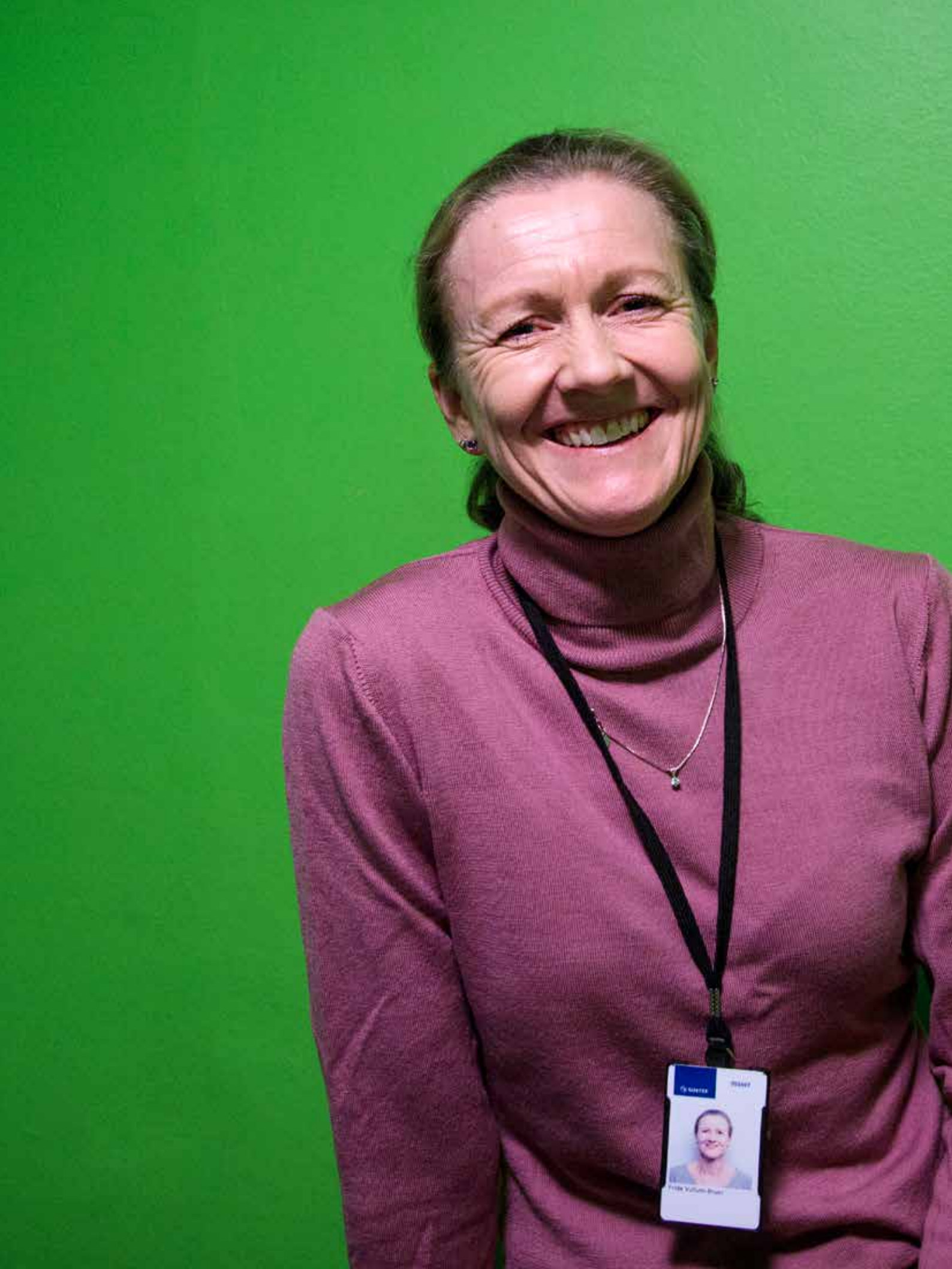
Fakultet for lærerutdanning og kunst- og kulturfag ved Nord universitet må kutte kostnader og si opp ansatte i løpet av de to neste årene. Ifølge Khrono har ledelsen betalt konsulentbyrået Ernst & Young én million kroner for hjelp til omstillingsarbeidet. «Dersom universitetet har kommet til at det vil bruke ca. 1 mill. kroner på bistand til omstilling, har departementet ingen innvendinger til dette», svarer forsknings- og høyere utdanningsminister Henrik Asheim (H) på et skriftlig spørsmål om saken i Stortinget.

TIDSSKRIFT

Fyller 60 år

■ Tidsskrift for samfunnsforskning feirer 60-årsjubileum, noe de markerer i årets første utgave. Nummeret rommer blant annet fire essays som ser tilbake på sentrale debatter som har preget tidsskriftets historie, for eksempel «den store demokratidebatten» i 1970-årene, som handlet om hvorvidt norske borgere var passive eller apolitiske. Åtte forskere har også blitt invitert til å reflektere over samfunnsforskningens utfordringer i 2020-årene, der forholdet til politikk og politisk styring går igjen.

Et bedre liv utenfor universitetet

Fride Vullum-Bruer reddet helsa ved å slutte på NTNU.
Hun er ikke alene om å få nok av 60 timers arbeidsuker
og stadig nye rapporteringskrav.

TEKST OG FOTO: AKSEL KJÆR VIDNES

– På universitetet får du aldri overtidsbetalt, men det er forventet at du jobber både helg og kveld, forteller Frida Vullum-Bruer. Hun gikk fra NTNU til SINTEF.

Jeg er usikker på hvor mange medaljer jeg har fra NM i friidrett. Jeg tror det er mellom 15 og 20, sier Frida Vullum-Bruer.

Den gjeveste medaljen er gullmedaljen fra Oslo maraton fra 2010. For henne er det å løpe ti kilometer på 45 minutter «en rolig tur». Men en vårdag i 2018 sa det stopp. I motbakkene hun før kunne springe opp, måtte hun sakke farten og gå. Halvannen kilometer hjemmefra hadde hun ikke krefter igjen. Etter å ha sjanglet hjem ble hun liggende på sofaen resten av dagen.

– Hadde det vært tre uker tidligere, hadde jeg ikke vært andpusten engang. Noe skjedde med kroppen. Det kom til et punkt der det ikke gikk lenger.

Når vi møter henne på Gløshaugen i Trondheim, er det snart ett år siden hun sluttet som førsteamanuensis på NTNU. Fra hennes tidligere kontor i Kjemibygget er det knapt et par hundre meter til hennes nye på SINTEF hvor hun har fått jobb som forsker.

– Jeg har fått en helt ny hverdag. Jeg føler meg utrolig godt ivaretatt, med en ledelse som er opptatt av at vi skal ha en arbeidsbelastning

som er overkommelig.

Når hun ser tilbake på det, vet hun godt hva det var som skjedde. Årevis med overarbeid som førsteamanuensis og ekstra administrative oppgaver hadde slitt henne ut. Skuffelsen over å bli forbigått i en søknad om professoropptrykk fordi hun hadde tatt på seg ledelsesoppgaver, ble nådestøtet.

Rovdrift på seg selv

Hun er ikke alene om å få nok av presset i akademien. Vi har møtt flere personer som har sluttet som vitenskapelig ansatte eller sagt fra seg ledelsesverv fordi presset ble for stort. Arbeidstider, overbelastning og rapporteringsregimer er blant forklaringene som går igjen.

På Torshov i Oslo møter vi Cecilia Salinas. I litt over halvannet år jobbet hun som studieleder før hun måtte gi seg.

Tidligere i år satte hun ord på sin opplevelse fra akademien i et innlegg i Klassekampen og Forskerforum (nr. 2/2020). Hun beskrev et «nyliberalistisk» ledelsesregime som hun plutselig var blitt en del av å opprettholde, samtidig som det satte helsen hennes på spill. Hun understreker at hun håndterer stort press, men at presset ble feil.

– Jeg ble lovet at det skulle være en faglig stilling, at jeg skulle få utvikle meg som forsker. Men så ble det veldig mye administrasjon, kontroll og styring, forteller Salinas.

Hun ønsker ikke å trekke frem hvilket universitet det gjelder. For henne er dette en sak om et system som ikke fungerer på et overordnet nivå, om en universitetssektor preget av stadig flere systemer som skal følges opp og rapporteres inn i, og et uløselig krysspress mellom ledelsen og de vitenskapelig ansatte.

– Når folk kom til meg med sine problemer, de kunne sitte og gråte fordi de var overarbeidet, var det ikke noe jeg kunne gjøre for å løse dem, for alle løsningene ble stoppet av pengesekken. Jeg begynte å føle meg mer og mer fremmedgjort i min egen arbeidshverdag.

Hun begynte å ta på seg flere undervisningsøkter, sensur og veiledning fordi instituttet ikke hadde penger til å ansette flere timelærere.

– Jeg drev rovdrift på meg selv.

Til slutt ble hun syk av arbeidet, med tilbakevendende kvalme og hodepine. Det satt langt inne, men hun konkluderte med at det var best at hun sa opp.

– Jeg håper at det er rom for at vi kan utvikle kunnskap på en annen måte enn det vi gjør nå, sier Cecilia Salinas.

– Det var bedre enn at jeg havnet i en langtidssykemelding. Det ville ikke hjelpe meg eller de ansatte.

50–60 timers uke

Den fysiske opplevelsen av ikke å fungere lenger kjente også Vullum-Bruer på:

– Jeg klarte ikke å fokusere gjennom en times møte. Jeg var midt i en setning og måtte stoppe for jeg husket ikke hva jeg skulle si. Korttidsminnet mitt var helt borte. Jeg var så fysisk sliten at jeg bare lå på sofaen. Jeg sov 15 timer i døgnet.

Nå sporer hun mye av stresset til at hun takket ja til flere administrative verv. Hun satt i flere år som representant i eller leder av studieprogramrådet på sitt institutt. Og i en periode på nesten tre år var hun nestleder på instituttet.

– Stillingen som nestleder skulle være 20 prosent, men i realiteten brukte jeg opp mot 50 prosent av en normal arbeidsuke på nestlederstillingen, i tillegg til min vanlige stilling.

Hun kunne gjerne jobbe mellom 50 og 60 timer i uka. På den tiden opplevde flere på NTNU at mengden administrativt arbeid ble stadig større for de vitenskapelig ansatte.

Fusjonene med høyskolene i Ålesund, Gjøvik og Sør-Trøndelag bidro til merarbeid, samtidig som regjeringens avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform førte med seg kutt i administrative stillinger.

– Det ble kuttet over flere år, men samtidig ble det ikke gjort noe særlig for å effektivisere administrasjonen. Oppgavene var de samme, men mer var skjøvet over på de vitenskapelig ansatte, forteller Vullum-Bruer.

Poengstyring

En av de mest tydelige kritikerne av arbeidsvilkårene for vitenskapelig ansatte er professor i sosiologi ved NTNU Aksel Tjora. Nylig var han redaktør for boken *Universitetskamp*, der en rekke norske akademikere skrev om ulike aspekter ved endringene universitetene har gått gjennom de siste tiårene, med særlig fokus på et ledelsesregime som står i kontrast til de akademiske verdiene. Tjora kritiserer universitetene for å ha omfavnet «new public management»-styring, som innebærer mål- og resultatstyring i offentlig sektor.

– Jeg spør som regel hva det er vi skal gjøre mindre av, for vi blir jo ikke flere. Da kommer det ingen svar, sier Aksel Tjora.

Foto: Geir Mogen

ring, som innebærer mål- og resultatstyring i offentlig sektor.

Når Tjora får høre om dem som har gitt seg på grunn av råkjøret, skjønner han det godt.

– Jeg tror de har en følelse av maktesløshet. Veldig mange har investert veldig mye i jobben og knytter en stor del av sin identitet til stillingen sin. Når man ser at man mister muligheten til å styre over egne vurderinger, forskningstiden sin eller måten å publisere på, blir man satt i et personlig dilemma. Skal man fortsette med dette eller slutte?

– Hva menes egentlig med «new public management» i universitetssektoren?

– Det tydeligste uttrykket for det er en målstyring der man bruker tellende parametere for å synliggjøre at man gjør jobben, eller for å peke på at man ikke gjør jobben godt nok. Visse typer aktiviteter teller, som publisering i tidsskrifter, som gir publikasjonspoeng, eller undervisning, som gir studiepoeng, sier Tjora.

– Alt skal skje samtidig, men uten økonomiske ressurser, og uten at vi får tid, sier Cecilia Salinas, som sa opp jobben som studieleder.

Han peker på at disse poengene gjerne brukes til å fastsette institusjonenes prioriteringer. Derfor blir de også viktige i styringen av medarbeiderne.

– Det blir en budsjettmessig måte å styre universitetene på, som sildrer ned til hver enkelt ansatt for å måle om de gjør jobben og om de har bidratt nok til publiserings- og studiepoeng.

Signalet fra oven

Aksel Tjora er ikke så begeistret for tanken om at det skal produseres mer av alt som *teller*. Han er ansattmedlem i universitetsstyret, som han mener ikke tar inn over seg de ansattes arbeidshverdag.

– Ledelsen utarbeider strategier som stort sett går ut på at man skal gjøre mer av alt, publisere mer storartet forskning og gi mer innovativ undervisning og innovasjoner ellers. Jeg spør som regel hva det da er vi skal gjøre mindre av, for vi blir jo ikke flere. Da kommer det ingen svar, sier Tjora.

Cecilia Salinas kjenner seg godt igjen i Tjoras beskrivelse.

– Planene kommer nedover fra ledelsen til fakultet, videre til instituttet, og så ned på

– Telleverket faller i huet på oss som bare står der og snakker om fag.

JØRGEN LUND, TIDLIGERE FØRSTEAMANUENSIS

studieområdene. Og så skal vi sitte der og lage fireårsplaner for hvordan vi kan øke kandidatproduksjonen, øke oppdragsforskningen, få flere publikasjoner, samtidig som du innser at det ikke går. Alt dette skal skje samtidig, men uten økonomiske ressurser, og uten at vi får tid, sier hun.

Kombinasjonen av flere administrative oppgaver og økte krav til hva en forsker skal holde på med, blir for belastende, mener hun.

– Du skal søke penger fra EU og Forskningsrådet, du skal drive oppdragsforskning, drive med egen forskning. Du må finne og avtale med sensorer, arrangere eksamener, booke rom, melde fra til studenter når de har sensur. Det ble introdusert nye digitale plattformer uten at man har tid til å sette seg inn i dem eller brukerteste dem.

Tjora syns tankegangen fra ledelsen om stadig hyppigere leveranser er svært problematisk, for den forplanter en mistillit nedover i organisasjonen. Den ødelegger den indre motivasjonen som er det som driver folk, mener han.

– Det implisitte signalet er at alle jobber for lite og for sakte. Men folk jobber jo langt over normal arbeidstid.

Den unormale arbeidstiden er generell for sektoren. I 2018 publiserte NIFU en tidsbrukundersøkelse for vitenskapelig ansatte som konkluderte med at professorene i gjennomsnitt jobbet 48,8 timer i uka, mens førsteamanuensene rapporterte 45,1 timer i uka. I åpne kommentarer til undersøkelsen pekte mange på at det ikke var mulig å gjennomføre alle oppgavene de var pålagt, innenfor ordinær arbeidstid.

– New public management-ånden puster deg i nakken hele tiden, sier Jørgen Lund, som sa opp jobben ved NTNU.

– Ledelsen punkterer faglighet

På Dragvoll i Trondheim sitter en mann i 50-årene blant studentene på lesesalen. Han rusler ned til kantina. For et par år siden ville han kjent mange av dem, men de skiftes ut så fort, og han underviser ikke lenger. Jørgen Lund sa rett og slett opp i protest mot «new public management».

– Det sitter veldig langt inne å si opp en fast kunsthistorikerstilling i Norge i dag. Men livet er kort, og jeg har kanskje bare ti år igjen hvor jeg kan yte noe faglig og intellektuelt. Jeg fikk ikke gjort det i stor nok grad i den stillingen. Jeg vet ikke om jeg får gjort det i en annen stilling heller, men jeg skylder meg selv å prøve, sier han.

Han gikk lei av tidsbudsjetteringen og av at

det akademiske arbeidet skulle passe en viss mal. Undervisningspresset ble også for stort og gikk ut over forskningen hans.

– Uka har fem arbeidsdager, og hvis man ender opp med å stå foran studenter tre-fire ganger i løpet av uka i tillegg til veiledning, får man ikke tid til å skrive og tenke. Det er ikke jeg i stand til. Jeg følte meg som en musiker som aldri fikk tid til å øve mellom konsertene, sier han.

Nå er Lund arbeidsledig og sitter ofte på lesesalen. Det passer ham bra å være her fordi han har barn i barnehagen i nærheten, og kona er stipendiat på samme sted. Selv om det var litt rart i starten å fortsette å henge på sin tidligere arbeidsplass, har han det bedre nå. Han slipper det han beskriver som «new public

management-ånden som puster deg i nakken hele tiden».

For å illustrere hva han mener, forteller han om en tankegang som alltid snek seg inn i faglige diskusjoner.

– Sett at jeg og en kollega sto og snakket om et faglig tema. Så kommer det en tredje til, som er i en mellomlederstilling. Da kan vedkommende finne på å si «interessant, dette må vi laget et prosjekt på», eller «dette må vi søke om penger til så vi kan lage en forskergruppe». Telleverket faller i huet på oss som bare står der og snakker om fag. Det punkterer all faglig utvikling, fordi man hele tiden må planlegge og etablere budsjettenheter i stedet. Da er man straks i gang med det sammenliknende, ran-

– Jeg drev rovdrift på meg selv
for å avlaste andre.

CECILIA SALINAS, TIDLIGERE STUDIELEDER

– I SINTEF skriver vi alle timer, og vi planlegger hvilke prosjekter og timer vi har frem i tid, sier Fride Vullum-Bruer. Her sammen med forskerkollega Cansu Birgen.

gerende og konkurransepregede tenkningen, som jeg mener er helt uforenlig med det vitenskapelige, sier Lund.

Rektor: – Kan bli bedre

I første etasje i NTNUs hovedbygning finner vi rektor Anne Borg. Hun har selv gått gradene i universitetssystemet og stått løpet ut, fra doktorgradsstudent til professor, og nå som leder av hele organisasjonen.

– Folk spør meg iblant om det er veldig mye å gjøre som professor, og svaret jeg gir, er at jeg alltid har jobbet mye. Det er det som preger akademien. Det er en sektor med stor konkurranse rett og slett, og du har gjerne lyst til å gjøre en god jobb.

Borg sier hun er veldig opptatt av arbeidsmiljøet. Hun erkjenner at arbeidstid er en del av det, og at forventningene til de ansatte ved universitetet har blitt større over tid.

– Hvis du ønsker å være blant de beste i verden på ditt fagfelt, er nok 40 timers arbeidsuke litt i knappeste laget, sier rektor Anne Borg.

– Om det er heldig, kan vi sikkert diskutere, men det er en del av dagens system. For en del år tilbake lå universitetet litt på utsiden av samfunnet. Nå er universitetet mye mer i sentrum av samfunnet, med mye mer politisk oppmerksomhet enn tidligere. Offentligheten bruker mye penger på oss, og har forventninger om at vi bruker dem på fornuftig vis. Om det er dårlig ... vel, det er en del av den hverdagen vi lever i, men vi kan sikkert bli bedre og mer effektive i måter vi rapporterer på. Samtidig vil jeg understreke at jeg har stor forståelse for at vi ved NTNU de siste årene har hatt mange parallelle store omstillingsprosesser som har medført et ekstra høyt arbeidspress på de ansatte.

– Hvor mange timer skal man jobbe som forsker?

– Det er ikke ett svar på det.

– Kan man forvente en normalarbeidsuke på 40 timer?

– Det kommer an på hvilke ambisjoner du har. Du kan få det til, men hvis du ønsker å være blant de beste i verden på ditt fagfelt, blir det nok litt i knappeste laget.

Når vi spør Anne Borg om det er meningen at administrative verv på 20 prosent i realiteten fører til at enkelte må jobbe 150 prosent, svarer hun at det generelt sett ikke skal være sånn.

– Da har den oppgaven ikke vært dimensjonert riktig, og man har ikke fått en fordeling av oppgaver som tar omfanget inn over seg. Jeg har også opplevd det selv i perioder, men jeg mener det er viktig å diskutere med din nærmeste leder hva det betyr. Det kan bety at du ikke får gjort så mye forskning som du ønsker. Det blir en avveining, om du skal gjøre en jobb for fellesskapet eller jobbe mot et opprykk.

Vanskelig med barn

Fride Vullum-Bruer er blant dem som opplevde at jobben for fellesskapet gikk ut over hennes mulighet til å bli professor. Og hun mener den typen arbeid er så krevende at det går ut over folks mulighet til å leve et normalt liv.

– Da jeg satt i instituttledelsen, tok jeg flere ganger opp at NTNU ønsker seg unge og kvinner inn i vitenskapelige stillinger, men arbeids-

belastningen lar seg ikke så lett kombinere med familieliv og det å være småbarnsforelder. Du er avhengig av å ha en ektefelle som er hjemme så du kan styre jobben din. De fleste har det ikke sånn.

Hun forteller at det som skiller SINTEF fra NTNU, er at hun nå har mye mer kontroll på arbeidstiden.

– På universitetet får du aldri overtidsbetalt, men det er forventet at du jobber både helg og kveld. I SINTEF skriver vi alle timer, og vi planlegger hvilke prosjekter og timer vi har frem i tid. Her kan jeg si «jeg har ikke timer til det, jeg er fullbooket». Tiden din blir respektert på en helt annen måte her.

Hva er de verste tidstyver i din arbeidshverdag?

HEIDI LIE ANDERSEN,

førsteamanuensis ved Arboretet og De botaniske hager, Universitetet i Bergen

– Min verste tidstyver er møter. Møter er nødvendige, men det er for mange av dem, og spesielt av dem som ikke ender i konkrete tiltak. Den nest verste tidstyven er korte forstyrrelser. Jeg mangler kontinuerlig tid til å fordype meg i forskningsprosjekter.

METTE ANDRESEN,

førsteamanuensis ved Matematisk institutt, Universitetet i Bergen

– Mailer med diverse undersøkelser som denne er et eksempel. Reiseregninger og diverse nyhetsbrev tar også uforholdsmessig mye tid.

SINDRE M. DYRSTAD, avdelingsleder og professor ved Avdeling for folkehelse, Det helsevitenskapelige fakultet, Universitetet i Stavanger

– Jeg har få tidstyver, men mange forskjellige arbeidsoppgaver. Jeg må blant annet være tilgjengelig for ansatte, svare på mail og delta på møter. At disse oppgavene ikke oppleves som tidstyver, har kanskje sammenheng med at jeg har hensynfulle kollegaer, bruker minimalt med tid på uvesentlige e-poster, og har blitt bedre til å prioritere hvilke møter og arrangementer jeg er med på.

Selv ett år etter er ikke Fride Vullum-Bruer helt tilbake der hun var. Det er først når hun nå ser hvor lang tid det har tatt å hente seg inn igjen, at hun innser hvor nedkjørt hun var.

– Jeg begynner å få energien tilbake igjen. Nå kommer jeg hjem uten å bare legge meg på sofaen og håpe at ungene ikke spør om vi skal finne på noe.

Når det kommer til løpingen, er hun ikke hundre prosent tilbake, men hun tilbakelegger nå 50–60 kilometer i uka.

– Så det begynner å komme seg. ■

RUSSLAND

INNFØRER POLITIKKFORBUD

Ett av Russlands eliteuniversiteter, Moskvas Higher School of Economics, har forbudt studenter og ansatte fra å ytre seg politisk. Det skjer i kjølvannet av flere kontroversielle hendelser i 2019. Universitetet avlyste en studentdebatt med en opposisjonspolitiker og kansellerte en studentavis' status som studentorganisasjon etter en kritisk artikkel. I universitets nye regelverk er det understreket at studenter og ansatte kan bli kastet ut hvis de beveger seg utenfor det analytiske eller ekspertrollen.

BELGIA

Ønsker opptaksprøver

■ Den flamske regjeringen i Belgia ønsker å innføre obligatoriske opptaksprøver for alle studieprogrammer på universitets- og høyskolenivå, skriver The Brussels Times. Utdanningsminister Ben Weyts' forslag innebærer ikke at man skal kunne nekte opptak dersom man stryker på prøven, men at prøven skal avdekke eventuelle mangler som må kompenseres for. Weyts ønsker at det skal innføres obligatorisk ekstraundervisning for dem som ikke har gode nok resultater på opptaksprøvene.

TYSKLAND

Vil følge kinesisk lov

■ Det frie universitet i Berlin har møtt kraftig kritikk etter at avisen Tagesspiegel avslørte innholdet i en kontrakt universitetet har inngått med Konfutse-instituttets hovedkontor, som bærer navnet Hanban. Kontrakten fastsetter vilkår om at universitetet må følge kinesisk lovgivning for at det skal motta flere hundretusen euro til å finansiere et professorat og et studieprogram. Universitetet avviser at det vil påvirke undervisningen. Myndighetene i Berlin vil nå granske kontraktsinngåelsen, skriver Times Higher Education.

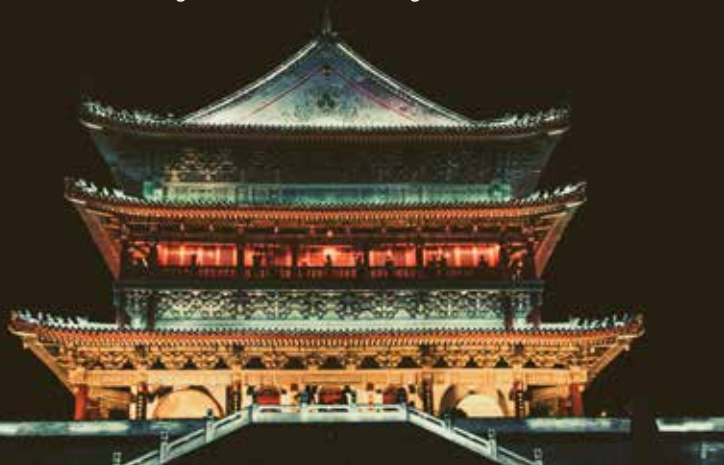

FOTO: ALEXANDER RAMSEY/UNSPASH

TYSKLAND

Bonus for nullfunn

■ Det tyske forskningsinstituttet Berlin Institute of Health har innført en bonus på tusen euro til de av instituttets 7000 forskere som publiserer nullfunn, skriver Times Higher Education. Bonusen gjelder også for dem som publiserer en replikasjonsstudie, der forskerne gjentar en tidligere studie med samme metode. Tiltaket er ment å skulle motvirke insentivene i forskningen som fører til at forskere prioriterer positive resultater, og som i verste fall kan føre til juks med data for å oppnå dette.

FOTO: PAWEŁ CZERWINSKI/UNSPASH

QATAR

Amerikansk selvsensur

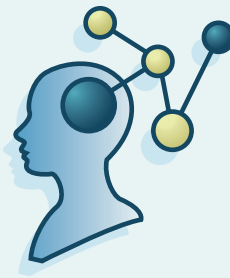
■ Det amerikanske universitetet Northwestern University avlyste nylig en debatt på universitetets campus i Qatar. Medlemmer av det populære libanesiske bandet Mashrou' Leila skulle delta på en debatt om «medierevolusjoner i Midtøsten». Det vekket harme i sosiale medier fordi bandets vokalist Hamed Sinno er åpen om å være homofil og er en uttalt støttespiller til LHBTQ-rettigheter. Ifølge universitetet var begge parter enige om å flytte debatten til universitetets amerikanske campus, skriver Reuters.

KINA

Opphever nettrestriksjoner

■ Det har blitt lagt press på kinesiske myndigheter om å oppheve internettrestriksjoner for de mer enn 100 000 kinesiske studentene med studentvisum i Australia som er strandet i Kina som følge av koronavirus-epidemien. Australske myndigheter innførte tidligere i år et midlertidig innreiseforbud fra Kina på grunn av virusfrykten. Ifølge australske The Guardian skal kinesiske myndigheter ha godtatt å oppheve internettrestriksjonene for denne gruppen slik at de kan følge undervisning på nettet.

Da Forskerforum gikk i trykken, var innreiseforbudet fra Kina til Australia fortsatt opprettholdt. Her fra University of Sydney.

FOTO: UNIVERSITY OF SYDNEY

AUSTRALIA

KORONA RAMMER UNIVERSITETENE

Australia forlenget i februar et midlertidig innreiseforbud fra Kina på grunn av frykt for koronavirus-epidemien. I tillegg til turistindustrien rammer det særlig universitetene, som i stor grad er avhengig av betalende utenlandsstudenter fra Kina. 1,4 millioner kinesere tar høyere utdanning i Australia, og minst 100 000 skal være låst i Kina på grunn av innreiseforbudet. Ifølge beregninger referert til i australske medier kan innreiseforbudet, dersom det blir opprettholdt i lengre tid, komme til å koste australske universiteter opp mot åtte milliarder australske dollar, som tilsvarer 49 milliarder norske kroner.

PAKISTAN

Truer med streik

■ Fagforeningen for vitenskapelig ansatte i Pakistan, FAPUASA, protesterer mot en rekke kritikkverdige forhold ved landets universiteter, skriver avisen The Express Tribune. Organisasjonen anklager rektorer ved flere av landets universiteter for å leve et liv i luksus og å bryte loven samtidig som budsjettene kuttet. Organisasjonen advarer også om at flere universitetsrektorer skal ha søkt om å bli værende i stillingen selv om loven kun gir adgang til to åremålsperioder. Dersom myndighetene ikke avviser søknadene, truer fagforeningen med streik.

DANMARK

Parti presset forskere

■ Arbeiderpartiets danske søsterparti Socialdemokratiet får kraftig kritikk etter at toppfolk i partiet skal ha presset eksperter, forskere og organisasjoner som har uttalt seg på tvers av partiets politikk. Avisen Berlingske har dokumentert at regjeringspartiet både før og etter folketingsvalget i fjor ved fire anledninger har forsøkt å påvirke stemmer i den offentlige debatten. Ansatte i partiet skal ha tatt direkte kontakt med både eksperter og organisasjoner og advart dem mot å uttale seg, kritisert deres uttalelser eller truet med søksmål.

STORBRITANNIA

Millionstreik

■ Mer enn én million studenter kan bli rammet av den landsomfattende universitetsstreiken fra 20. februar til 13. mars. Streiken arrangeres av fagforeningen University and College Union ved 74 universiteter over hele Storbritannia, noe som er en opptrapping fra streiken i november og desember da 60 universiteter ble rammet. De ansatte streiker i protest mot dårlige lønns- og pensjonsvilkår. De siste årene har pensjonsinnbetalingene for den enkelte ansatte steget mens utbetalingene har gått ned, samtidig som lønnsveksten i sektoren har vært negativ.

For Julia Olsen er det en selvsagt del av selve forskningsdesignet å formidle resultatet i barnehagen.

Tilbakebetaling

Miljøforsker **JULIA OLSEN** i samtale med Bår Stenvik
Foto: Kent Even Grundstad

Under Forskningsdagene i Longyearbyen i høst begynte Julia Olsen¹ en av dagene i barnehagen, med en bamse og en barnebok. Hun fortalte historien om hvordan isbjørnen merker forurensingen som kommer til Arktis, på grunn av ting som menneskene driver med andre steder. Ungene fikk bruke saks og papir for å lage isflak til isbjørnen.

Deretter reiste hun til de eldre barna på den lokale skolen, og forklarte dem om hvordan det ble stadig mer skipstrafikk i nordområdet. Her hadde hun med seg druer, som elevene fikk prøve å fiske ut av vannet på en bærekraftig måte slik at det blir nok mat til kommende generasjoner.

Neste stopp var Universitetet. Hun tok med studentene på en tur til havna der de besøkte et forskningsfartøy og snakket med mannskapet. Olsen foreleste for dem om effektene av økt skipstrafikk for mennesker, natur og verdiskaping på Svalbard, og sammenlignet med situasjonen i Canada og Russland.

Hun avsluttet dagens formidlingsmaraton med å presentere forskningen sin på et seminar med lokalbefolkningen. Den samme lokalbefolkningen som var forskningsobjektet hennes. I salen satt flere av dem som hun to år tidligere hadde reist rundt og intervjuet om hvordan de tilpasset seg de nye tidene med mindre is og mer skipstrafikk.

– I løpet av den dagen presenterte jeg samme tema og samme resultat på fire forskjellige arenaer, og jeg måtte oppdatere forskningspråket mitt flere ganger. Det var en formidlingsjekk, fordi du får testet fleksibilitet i hvordan du bruker resultatene. Og du ser hva folk er opptatt av i forskjellige aldersgrupper.

Olsen startet sin akademiske karriere langt fra Svalbard og intervju-basert samfunnsforskning. Hun er opprinnelig russisk, og studerte økonomi ved universitetet i Ukhta. Mens hun lærte om olje- og gassutvikling i nord, fikk hun også innføring i elementer fra fysikk, geologi og kjemi, men det som fanget oppmerksomheten hennes, var det mer marginale faget økologi. Olsen begynte å føle at økonomiperspektivet var låst i fokuset på optimalisering av prosesser og maksimalisering av inntekter.

– I løpet av den dagen
måtte jeg oppdatere
forskningsspråket mitt
flere ganger.

¹ Miljøforsker ved Nord universitet, der hun også skriver ferdig sin doktorgrad. Hun har mastergrader fra Ukhta State Technical University og Handelshøgskolen i Bodø, og har jobbet ved Nordlandsforskning.

Så dukket det opp et tilbud opp fra Høgskolen i Bodø om å studere noe som het «bærekraftig forvaltning».

– Det var noe veldig «vestlig» som jeg ikke hadde kjennskap til, men jeg googlet det og fant ut at det handlet om å integrere mennesker og miljø i vekst og økonomi. Å ikke bare sitte og kalkulere, men også se på hva modellene gjør for folk, og hvordan kulturen forandrer seg.

Slik hadde det seg at økonomien Olsen endte med å studere spørsmål om hvordan natur og sosiale relasjoner påvirker livskvaliteten, og hvorvidt også andre perspektiver enn de økonomiske burde legges til grunn for samfunnsbeslutninger.

Som del av arbeidet reiste hun ut i felten for å snakke med lokalbefolkningen i Longyearbyen og i Russland. Der oppdaget hun raskt at hun måtte tilpasse seg de lokale forholdene.

– I Longyearbyen er det lett å observere reduksjonen i sjøis, og det har vært flere snøskred i byen og nærområder de siste årene, så folk er oppmerksomme på at det skjer endringer. Men da jeg kom til et russisk lokalsamfunn og spurte om endringer i sjøisen, ble jeg møtt med spørsmål: «Hva mener du? Hva slags endringer?»

Mens Olsen snakket om at den delen av året som tillot skipstrafikk, var blitt lengre fra 2000 og framover, var befolkningens egne observasjoner mer basert på hva de selv så og husket. Og det året hun besøkte dem, var det faktisk mer is enn vanlig.

– I tillegg ble selve begrepet «klimaendringer» møtt med skepsis, så jeg måtte passe på å ikke bruke det ordet, men heller snakke om konkrete eksempler: «Vi ser at båtene nå kan seile lenger; i stedet for å slutte i oktober går de til november og desember, har dere noen refleksjoner om det?» Og da tenker de seg om og sier at «Ja, det stemmer jo».

I Longyearbyen er det mer bevissthet rundt at klimaendringer er knyttet til utslipp og er noe som vil fortsette i samme retning, mens i det russiske samfunnet er det vanligere å tenke at det dreier seg om naturlige variasjoner. For Olsen som forsker er det viktig å ikke skape barrierer og misforståelse når hun kommer til et lokalsamfunn.

– Jeg må presentere emnet på en måte som gjør at folk vil snakke om det, og føler de kan bidra med sine observasjoner og erfaringer. Hvis jeg kommer med modeller og statistikk, skaper det et skille mellom meg og dem som vi prøver å unngå. Forskere som meg vil skape en dialog der folk kan snakke åpent.

Med mindre is følger mer skipstrafikk, og i Longyearbyen merker befolkningen tydelig endringene i hverdagen. Longyearbyen har tradisjonelt vært en mannsdominert kullby, som nå i stadig større grad blir overtatt av turistnæringen. Et samfunn på litt over 2000 mennesker får nå også anløp av båter med opptil 5000 mennesker om bord.

Turistene legger igjen penger, og en egen miljøavgift blir brukt til lokale tiltak. Lokalbefolkningen kan bruke en del av skipsrutene til halv pris, og med turistene følger også flere butikker og utesteder.

På den andre siden kan det være vanskelig å få bord på restaurant, fordi alt er fylt opp av turister, og det kan være vanskelig å komme seg

■ Julia Olsen startet med økonomiske modeller, men ble stadig mer interessert i verdien av natur og relasjoner.

fram i gata når en av kjempebåtene har sendt ut en ladning besøkende.

– I tillegg er turismen sesongpreget, og sesongarbeidere fører med seg et veldig internasjonalt samfunn. Befolkningen i Longyearbyen kommer fra femti forskjellige land, og det blir færre arbeidere som er der gjennom hele året.

Olsen merket det godt selv. Da hun var der i april 2017, intervjuet hun en rekke folk og gjorde avtaler om oppfølgingsintervjuer i august. Men da hun kom tilbake, hadde allerede noen av dem flyttet til fastlandet. To år senere har flere av dem hun intervjuet, forlatt byen.

På Svalbard snakker Olsen både med folk som mener at shipping og turisme bør begrenses, og noen som mener det er der framtida ligger. Da er det viktig for henne å presentere seg som nøytral. Hun tar kontakt med dem flere måneder før hun skal gjøre intervjuene, og presenterer seg selv og formålet. Dermed kan de spørre henne om ting de er usikre på, og hun bygger en relasjon.

– Jeg sier til mine respondenter at dette ikke er data som jeg samler og som så bare skal brukes et annet sted. Jeg ønsker å presentere resultatene til dere. Dere bidrar, dere er del av min studie, og dere får tilbake det jeg produserer.

Ved å etablere formidlingsmål allerede i begynnelsen bygger Olsen troverdighet. Hun opplever at en slik praksis ikke er bredt implementert i Norge, men for eksempel i Canada er det vanligvis integrert i forskningsdesignet at forskerne skal tilbake til lokalsamfunnet.

– Det var overraskende for meg, men forskere jeg snakket med i Canada, fremhevet at det var viktig ikke bare å ha en profil på Google Scholar og ResearchGate for å formidle vitenskapen. Man burde også ha en profil på Twitter.

I utgangspunktet hadde Olsen forestilt seg at kronikker ville være et gunstig format for formidlingen, men hun forsto etter hvert at hun også måtte være der selv. Slik ville hun også nå ut til dem som ikke leser kronikker i avisen, som ungdommer, eller dem som ikke kan norsk.

– Vi bør presentere i format som er forståelig for folk flest.

I tillegg til formidlingen som gjøres av den ferdige forskningen, er Olsen også opptatt av *Ground truthing*² underveis:

– Før rapporten publiseres, drar jeg tilbake til eller tar kontakt med dem jeg har intervjuet, og går gjennom resultater. Da kan de bekrefte eller avkreft min konstruksjon av deres verden, og si om det faktisk stemmer med det de prøvde å si til meg.

På Svalbard inspirerte innspillene henne til å ta en ekstra runde på fiskeriaktiviteter. Hun ble klar over at det pågikk en stor diskusjon om hvorvidt fisk skulle brukes for lokale behov eller turismebehovet. Hun fikk også klargjort at fiskeriflåten anløp i Longyearbyen ikke gir et representativt bilde av fiskeriaktiviteten rundt Svalbard. Siden byen ikke har fiskemottak, reflekterer anløpene bare hvor mye skipene trenger av mat eller reparasjoner.

En annen grunnsannhet oppdaget hun på feltarbeid i Russland. Forskerne hadde i utgangspunktet tenkt at navigasjonssesongen automatisk ville føre til at båtene gikk lenger utover høsten. Men i Russland stopper turistsesongen uansett i september.

– Turistsesongen i Russland er knyttet til sommerferien for barna, så det er en sterk tradisjon for at den stopper da, og i tillegg kommer sesongarbeiderne på kontrakter fra juni til september. Så selv om endringer i naturen kan utvide sesongen, er det mange andre prosesser på land som bestemmer om trafikken blir utvidet eller ikke.

På feltarbeid møter Olsen både vanlige folk og representanter for lokale myndigheter og industrien. Og de samme aktørene er blant dem som kan være interessert i hva hun finner ut, for eksempel når det gjelder hvordan de skal forholde seg til belastningen på naturen i et sårbart område.

– På Svalbard er det begrensninger på hvor mange passasjerer som

² En vanlig metode i mange disipliner, blant annet i antropologi, for å sjekke at slutninger fra datamaterialet faktisk stemmer med kildene.

kan være på en båt når du går rundt øygruppa. Mange skip går på tungolje som er svært miljøskadelig, og det er forbudt i de fleste områdene rundt Svalbard.

Mens de store cruiseskipene kommer til Longyearbyen og drar igjen, finnes det også en flåte med mindre turistfartøyer på Svalbard som tar rundt 200 passasjerer. Denne «ekspedisjonsnæringen» reiser rundt øyene og stopper på flere steder.

– Nå kommer ekspedisjonsindustrien med noe nytt, og sier at deres medlemmer ikke bør bruke tungolje. Da kommer endringene faktisk fra industrien. De opererer selv i disse områdene, så de forstår hvorfor det er nødvendig.

Olsen vet ikke i hvor stor grad hennes data brukes for å underbygge beslutninger, men hun vet at både myndigheter og industri etterspør kunnskapen. Da er det viktig å være nøytral og integrere alle stemmene fra feltarbeidet i sluttproduktet, mener hun.

Når isen forsvinner, øker turisttrafikken, og Olsens data viser de positive og negative følgene av turismen for lokalbefolkningen.

– Når de lokale aktørene leser rapporten vår, kan de se at på den ene siden skaper turistnæringen verdiskaping med pengene som legges

■ Ved Nord universitet jobber Julia Olsen blant annet med statsviter Tanja Ellingsen, som har en mer politisk inngang til å studere nordområdene og Svalbard.

igjen. Samtidig øker den belastningen på samfunnet. En av løsningene de ser på, er å fordele turistene på forskjellige dager. Men det er deres vurdering, for meg stopper prosessen der, og kunnskapen tas videre.

Noen ganger ønsker imidlertid enkelte tidsskrift anbefalinger for utforming av politikk, forklarer hun.

– Akkurat nå skriver vi en forskningsartikkel om marinforsøpling til et tidsskrift som ønsker relevant data som kan brukes til formulering av marin politikk. Da har vi løst det med å lage en tabell over hva informantene var opptatt av, og hvordan de selv sa endringene kunne gjennomføres.³

For Olsen er det avgjørende å formidle på flere nivåer. I dag blir forskere stort sett belønnet for å publisere i tidsskrifter, så det er opp til hver enkelt hvor mye de skal henvende seg til myndigheter, næringsliv og lokalbefolkning. Selv mener hun at det er viktig å formidle på alle nivåer.

– Jeg tenker at det kan være krevende å skrive populærvitenskapelig,

fordi det må nå gjennom til folk flest og skape interesse, og samtidig skal det reflektere flere sider av samme sak. Jeg blir veldig glad når folk kontakter meg etter at prosjektet er presentert i form av en video⁴ eller en kronikk, og sier det var bra vi tok opp temaet og presenterte flere sider.

I kjølvannet av formidlingen blir Olsen også kontaktet av aviser, eller bedt om å reflektere mer over gitte spørsmål. Hun liker tanken på at kunnskapen blir brukt på flere arenaer, ikke nødvendigvis av beslutningstakere, men av andre forskermiljøer, media eller industrideltakere.

– For meg er datainnsamlingen aldri ferdig etter feltarbeidet. Jeg har kanskje behov for å gå tilbake og utvikle et tema, eller kanskje få flere innspill. Eller kanskje blir det nye forskningsprosjekt som etter hvert vil inkludere disse brukerne. Formidling av det jeg produserer, er et naturlig steg for å skape relasjoner som kan vare over lang tid. Da må jeg også legge det inn i min forskningsdesign, å skape den relasjonen. Hvordan sier vi fra til folk om at vi er her – for å øke kunnskapen i samfunnet? ■

³ Ikke i form av direkte sitater, men at posisjonene analyseres av prosjektgruppa og settes opp på en oversiktlig måte.

⁴ Hun har blant annet presentert arbeidet sitt i en video på Nordlands-forsknings Vimeo-kanal.

Tiltrekkende byrom

Vi trives best med tradisjonell arkitektur, ifølge forskning ved NMBU.
– Innbyggerne bør ha større innflytelse på hvordan en by utvikles, sier forskerne bak studien.

AV LINA CHRISTENSEN

↑ Deltagerne var mer positive til Bankplassen i Kvadraturen (øverst) enn Bryggetorget på Aker Brygge (nederst). Bankplassen kom best ut blant alle byrommene i studien. Forskerne tror det skyldes arkitekturen i samspill med fontenen og innslaget av trær.
Foto: NMBU/Google Street View (Bankplassen), Kostas Mouratidis/authors' collection (Bryggetorget)

FORSKERE: Kostas Mouratidis (t.v.) ved Institutt for by- og regionplanlegging, og Ramzi Hassan ved Institutt for landskapsarkitektur, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU)

PROSJEKT: Contemporary versus traditional styles in architecture and public space: A virtual reality study with 360-degree videos, publisert i Cities 97 (2020)

METODE: virtual reality-teknologi (VR) for å undersøke folks opplevelser av bymiljøer, utfylling av spørreskjema

UUNNVÆRLIG 360-graders videokamera,

VERKTØY: hjelmer med VR-hodetelefoner

Folk føler seg mer velkomne i byrom med sitteplasser, planter og trær, fontener eller andre innslag av vann, sier Kostas Mouratidis, som forsker på byplanlegging. Han er postdoktor ved Institutt for by- og regionplanlegging ved NMBU.

Hver dag lever vi og beveger oss i bestemte gater, bygninger, parker og torg. De visuelle omgivelsene påvirker hva vi føler, og i hvilken grad vi trives. Dersom du var blant dem som ønsket at operaen skulle bygges på den gamle Vestbanetomten, må du i dag godta operaens nåværende plassering i Bjørvika, med den påfølgende utbyggingen av Barcode, med sine signalbygg, eller Sørenga, med sine tidsriktige boligkomplekser.

Sammen med førsteamanuensis Ramzi Hassan ved Institutt for landskapsarkitektur har Mouratidis undersøkt hvorvidt folk foretrekker moderne eller klassisk arkitektur, og hvilke følelser ulike former for design fremkaller.

– Prosjektet oppstod etter en diskusjon med Kostas om mulighetene for å forstå en bys kvaliteter, mer spesifikt hvordan miljøet påvirker livskvaliteten i moderne kontra tradisjonelle omgivelser, sier Hassan.

Instagramvennlig

Tradisjonell og moderne arkitektur inkluderer en rekke ulike stilarter. Men overordnet kan vi si at eldre bygninger ofte er mer symmetriske, mot den senere arkitekturs asymmetri. Der eldre bygninger ofte er utsmykket med ornamenter, har den modernistiske stilen, med sitt mer funksjonelle motiv, nærmest forkastet all form for dekor. Nyere bygninger har gjerne et industrielt utseende, med fasader av glass, stål eller betong, mens eldre bygninger ofte ble bygd i tråd med lokale tradisjoner. I den vitenskapelige artikkelen skriver forskerne at tidsriktig arkitektur blant fagfolk ofte kritiseres for å gjøre byer verden over gradvis mer like. Til tross for vidt forskjellige kulturer ligner sentrale deler av Lagos, New York eller Shanghai stadig mer på hverandre.

– Det handler om hvordan vi vil at byen skal utvikle seg. Vil vi at den skal se mer moderne ut, eller ønsker vi å beholde en klassisk stil? Den

moderne stilen har vært rådende, men mange er kritiske. Ny arkitektur blir ofte kritisert for å være kald og for ikke å ha noe å gjøre med stedets kultur og historie. Den har også blitt kritisert for å skulle imponere og tiltrekke seg oppmerksomhet, å skaffe turister eller være instagramvennlig, framfor å innfri innbyggernes behov, sier Mouratidis som har forsket mye på forholdet mellom omgivelser og lykke.

Hva mener innbyggerne?

Ramzi Hassan tilføyer:

– Det menneskelige blir glemt. Alt blir stort. Tradisjonelt har mennesket vært i sentrum, og bygningene har harmonert med omgivelsene. Dubai er et litt ekstremt eksempel, men det blir litt som Disneyland, uten forbindelse med kultur og hvordan innbyggerne lever, sier han og trekker fram Operaen i Oslo som en bygning som både ivaretar menneskelige behov og passer inn i omgivelsene.

På den andre siden er samtidsarkitektur den stilarten det ofte undervises i på arkitektskoler rundt omkring i verden. Kjente, nyere arkitektoniske verker beskrives av mange som banebrytende og imponerende, trekkes ofte fram som attraksjoner og brukes av nasjonale og lokale myndigheter for å tiltrekke seg turisme, bedrifter og kapital.

– Mange foretrekker også ny arkitektur og mener at den tradisjonelle arkitekturen har vært for lite progressiv. Så det er to typer holdninger her. Vi så at det var et hull i den empiriske forskningen. Den sa ikke noe om folks oppfatninger om ulike arkitektoniske trender, legger Mouratidis til.

Virtuell virkelighet

I studien har forskerne valgt ut åtte sammenlignbare gater og torg i Oslo, to par gater og to par torg. For å kunne sammenligne byrommene parvis var det nødvendig med så like områder som mulig, for eksempel at bygningene var av samme høyde eller gatene av samme bredde. Bankplassen i Kvadraturen ble eksempelvis sammenlignet med Bryggetorget på Aker Brygge. Sehesteds plass, der flere av de store forlagene holder til, ble sett opp mot Olav Selvaags plass på Tjuvholmen.

– Så vidt vi vet, er dette den første internasjonale studien som sammenligner brukeres estetiske vurderinger av ulike arkitekturtrender, sier Mouratidis.

Ved å bruke et 360 graders kamera ble de åtte byrommene filmet fra alle mulige kanter. Videoene ble tatt opp samme dag, slik at været var stabilt og mengden støy omtrent lik. Deltagerne, som bestod av 28 NMBU-studenter, så på videoene ved å bruke en slags hjelm med VR-hodetelefoner, der de ble integrert i det tredimensjonale bymiljøet. Selv om de fortsatt satt i laben på Ås, fortalte øynene deres dem at de var i en boliggate på Oslos østkant.

Kontrollerte forhold

– Det er interessant å bruke teknologien som et verktøy for å teste ut disse tankene om omgivelsene vi lever i. Vanligvis viser man bilder eller tar med deltakerne til den aktuelle plassen. Med VR-teknologi kan vi filme en opplevelse på et bestemt sted, og ta med videoen tilbake til laben, uten at deltagerne trenger å flytte på seg, sier Hassan, som også har vært med på å

– Vi sier ikke at moderne arkitektur er dårlig, men at vi må ta med menneskelige behov.

RAMZI HASSAN

etablere en VR-lab på NMBU.

Ifølge forskerne er fysiske besøk det mest realistiske. VR-teknologi kan imidlertid være et alternativ til endimensjonale fotografier, som ofte blir brukt i lignende undersøkelser, når besøk ikke er mulig, eller når de ønsker å kontrollere omgivelsene.

– Ingenting kan erstatte fysisk tilstedeværelse, men den har også noen begrensinger. Det kan være pent vær når du viser en gruppe mennesker byen, mens det kan være mye trafikkstøy når du tar med en ny gruppe neste dag. Vi kan ikke kontrollere miljøet. Ved å bruke VR-teknologi etablerer vi den samme standarden for alle gruppene, sier Hassan.

Hver deltager så akkurat de samme videoene, som alle varte i 45 sekunder.

– Ved å bruke en lab, kontrollerer du ikke bare forholdene, men også hva deltagerne ser. Ved fysiske besøk vil noen alltid se på ulike ting, fra ulike vinkler. Med mange deltagere er dette mer praktisk, sier Mouratidis.

En todelt gate

Etter å ha sett på videoene av de åtte byrommene, fylte deltagerne ut spørreskjemaer om

hvilke følelser de fikk, og hvordan de likte de ulike stedene.

– Hovedfunnet er at deltagerne foretrekker tradisjonell arkitektur framfor ny. Det sterkeste funnet gjelder sammenligningen av to deler av samme gate. Bredden på gata er lik, men én del preges av gammel arkitektur, mens den andre delen er moderne. Den tradisjonelle delen ble evaluert mer positivt, sier Mouratidis.

Med den todelte gaten refererer han til Tofte gate på Grünerløkka i Oslo, der nedre del består av fireetasjes bygårder fra tiårene rundt 1900 og øvre del av nyere bygninger.

– Dette sier kanskje noe om innbyggernes oppfatninger om retningen byen utvikler seg i. Vi sier ikke at alle innbyggere misliker ny arkitektur, men at det kan motivere til mer forskning, for eksempel av hva folk liker, og hvilke aspekter ved bygningene de evaluerer positivt eller negativt, sier Mouratidis.

Håper på debatt

Ifølge Mouratidis var én tanke bak prosjektet å studere et hyppig diskutert tema i den offentlige debatten. Forskerne nevner det nye Deichman hovedbibliotek og det nye Munchmuseet i Bjør-

vika som eksempler på nybygg som engasjerer. Da bildet av det planlagte Munchmuseet ble presentert, skilte det seg fra museets endelige utseende. Dette skaper falske forhåpninger blant befolkningen, sier forskerne.

– Da Munchmuseet var ferdig, oppstod det mye debatt. Det så annerledes ut enn folk hadde sett for seg. Bildet som ble kommunisert, var av en ganske transparent bygning, men da bygningen var ferdig, så fasaden stengt og tung ut, sier Hassan.

I motsetning til andre kunstformer som må oppsøkes, eksponeres vi for arkitektur daglig, uavhengig om vi er spesielt interessert eller ikke.

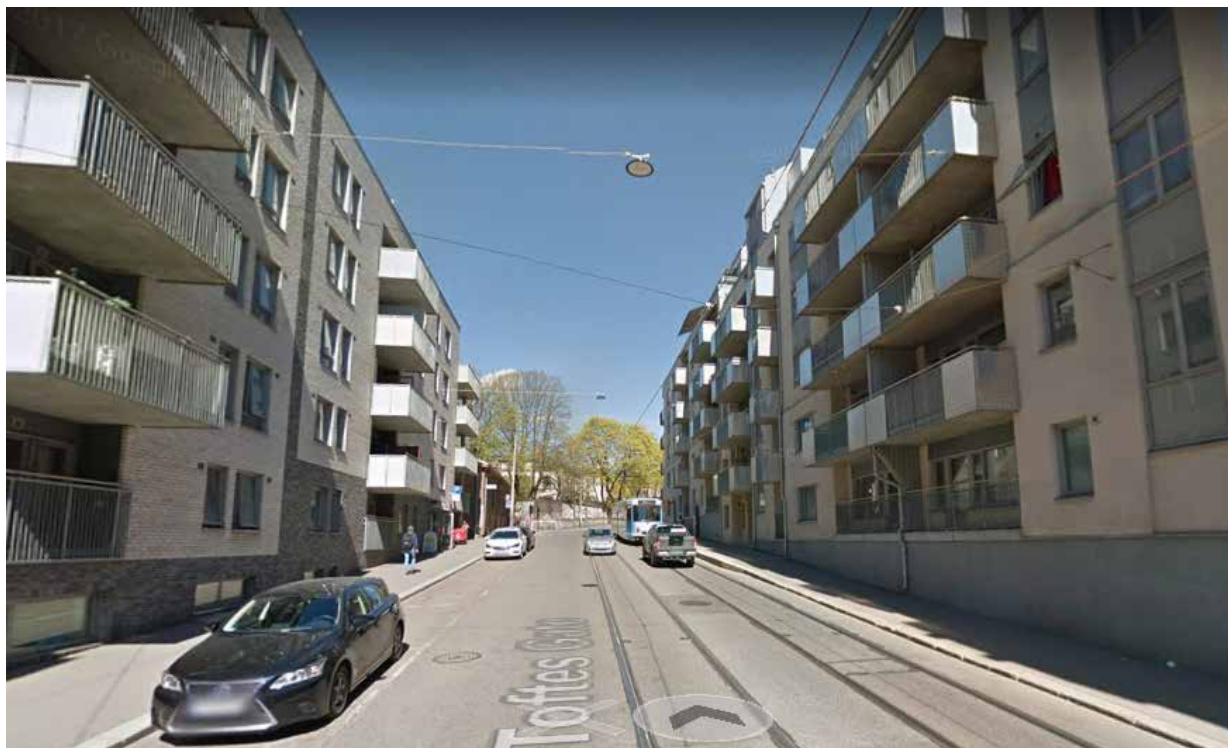
– Dette er en måte å forstå hvordan allmenheten føler på. Vanligvis blir de ikke spurt, de må bare leve med hvordan ting utvikler seg. Vi sier ikke at moderne arkitektur er dårlig, men at vi må ta med menneskelige behov, sier Hassan.

De håper innsikten når fram til politikere og byutviklere.

– Innbyggerne bør ha større innflytelse på hvordan en by eller et nabolag utvikles. De bør lyttes til, og tas med i den offentlige debatten, sier Mouratidis. ■

Ramzi Hassan har spesialisert seg på VR-teknologi innen forskning på design og landskapsarkitektur. Her fra laben på NMBU. Foto: Lina Christensen

↑ Deltagerne evaluerte den øvre delen av Tofte gate med nybygg (over) mer negativt enn den nedre delen med tradisjonell arkitektur (under). ↓
Foto: Google Street View / NMBU

NY REGJERING

- Nemn minst tre av dei fire KrF-arane som har ministerpostar i den nye regjeringa.
- Det er 20 ministrar i den nye regjeringa. Korleis er fordelinga mellom menn og kvinner (anten i reine tal eller i prosent)?

FOTO: STORTINGET

- Dette er den nye ministeren for forskning og høgare utdanning. Kva heiter han?
- Kva er den nye ministerposten til Linda Hofstad Helleland, som tidlegare har vore både kulturminister og barne- og likestillingsminister?
- Nemn minst tre av dei fem Frp-arane som har vore justisminister under Erna Solberg (ikkje inkludert «vikariata» til Per Sandberg og Jon Georg Dale).

POLITISKE DYR

- Kva er det løva i det norske riksvåpenet held i fram-labbane?
- Kameleonen er kanskje det dyret som politikarar oftast blir samanlikna med. På kva for kontinent er dette dyret mest utbreidd?
- Kva for dyr er symbolet til Det demokratiske partiet i USA?
- Og til Det republikanske partiet?
- Den seinare kriminologen Liv Finstad vart kjend for ei utsegn under ei valsending på NRK i 1983. Kva slags dyr vart den dåverande RV-politikaren spurd ut om?

FOTO: JURISTORBUDET

IRAN

- Kva for relativt fersk religion har sitt opphav i Iran, men blir ikkje anerkjend av styresmak-tene, som forfølgjer denne gruppa av truande?
- Kva er namnet på den iranske generalen som 3. januar vart likvidert i eit amerikansk droneangrep mot ein flybase i Irak?
- To forskarar vart nyleg sikta av PST, mistenkte for å ha gitt Iran informasjon som kan bli brukt til å framstille masse-ødeleggingsvåpen. Kva for lærestad er dei to tilknytte?

FOTO: MORTEZA AMINORAVI / WIKIMEDIA COMMONS

- Kva for by er med sine to millionar innbyggjarar landets tredje største, ligg om lag 400 km sør for Teheran og er verdskjend for den historiske arkitekturen?
- Kva for iransk filmskapar laga meir enn 40 filmar i løpet av ein lang karriere, der gullpal-mevinnaren *Smaken av kirsebær* kanskje er den mest kjende?

ENGLAR

- Kva er i Bibelen namnet på engelen som kjem med bod til Maria om at ho ventar barn?
- Ein viss type englar som i Bibelen held til ved Guds trone, har same namn som eit senter ved Universitetet i Oslo som forskar på rusmiddel. Kva er namnet?
- Sjølve ordet engel stammar frå det greske *angelos*. Kva tyder det?

FOTO: DET FINSE NASJONALGALLERIET

- Kva for land kåra i 2006 dette biletet, med tittelen *Den såra engelen*, til nasjonalmåleri?
- Kven har skrive songen «Engler i snøen»?

NY REGJERING

- Olaug Bollestad, Dag Inge Ulstein, Kjell Inge Røpstad, Knut Arild Hareide
- Tolv menn, åtte kvinner (60/40 målt i prosent)
- Henrik Ashheim (H)
- Distrikt- og digitaliserings-minister
- Anders Annundsen, Per-Willy Amundsen, Sylvi Listhaug, Tor Mikkel Wæra, Jøran Kallmyr

POLITISKE DYR

- Ei øks
- Afrika
- Esel
- Elefant
- Sau («sauar er alreite dyr»)

IRAN

- Bahai
- Qasem Soleimani
- NTNU
- Isfahan
- Abbas Kiarostami

ENGLAR

- Gabriel
- Seraf
- Bodberar, sendebod
- Finland (målarer er Hugo Simberg)
- Jonas Fjeld

Forskerforum

– brot eller kontinuitet?

■ For 50 år sidan

Haiku

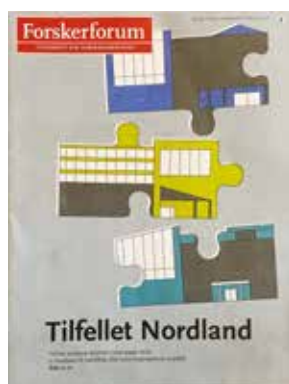
Teologkandidatens
kjøpelystne blikk over
brukt bilannonsene vitner
om også andre himler

☛ Nr. 1/1970 av Ting, forløperen for Forskerforum

■ For 25 år sidan

AF brukte onsdag 19. april fire millioner kroner på å kjøpe opp all reklameplass på TV 2. Gjennom en massiv og utradisjonell kampanje var målet å få satt søkelys på lønnsnivået for langtidsutdannede i stat og kommune. Reaksjonene før, under og etter kampanjen viste at dette lyktes til fulle.

☛ Forskerforum nr. 3/95. Forskerforbundet hørte på den tida til hovedorganisasjonen Akademikerne Fellesorganisasjon (AF).

■ For 10 år sidan

– Det er ikkje talet på diplom som tel. Kvalitetsreforma handla ikkje om kvalitet, det var ei gjennomstrøymingsreform. Når eg ser at nokon er glade for at berre sju prosent har stroke til eksamen, får eg frysningar. Da er det truleg altfor lett å stå. Ein skal ikkje kunne cruise gjennom ei universitetsutdanning.

☛ Vincent Eijsink, professor ved dåverande UMB, noverande NMBU i Forskerforum nr. 2/10

MERETE LINGJÆRDE

Medlem nr. 40014235 i Forskerforbundet

STILLING: dosent og programansvarlig for bachelorstudiet i jazzdans ved Kunsthøgskolen i Oslo (KHiO)

UTDANNING: integrert pedagogisk og praktisk danseutdanning ved Statens balletthøgskole, det som nå er avdeling dans ved KHiO

KARRIEREMÅL: Jeg har allerede oppnådd mer enn jeg kunne drømme om.

Musikalsk toppidrett

– Hva jobber du med akkurat nå?

– Med vårens vakreste eventyr, ikke selvangivelsen, men opptaksprøver. Det er snart audition. Som nyvalgt forsøker jeg også å sette meg inn i rollen som hovedtillitsvalgt i Forskerforbundet.

– Hvor tenker du best?

– Som morgenfugl er jeg på kontoret samtidig som vaskepersonalet, det vil si kvart over syv, halv åtte. Jeg tenker godt alene, når det er stille og rolig.

– Hva er den viktigste boken i ditt akademiske liv?

– Jeg jobber jo i kunstfeltet, så det må bli en forestilling i stedet. Som ny student så jeg Alvin Ailey American Dance Theater, et av de største dansekompaniene i USA. En fantastisk kombinasjon av teknisk kvalitet, musikalitet og danseglede!

– Hva skal til for å bli god i ditt fag?

– Man må være drevet av lidenskap, kunne prestere på toppidrettsnivå, ha musikalitet, formidlingsevne, gode fysiske forutsetninger og være mentalt sterk.

– Hva er tabu i ditt arbeid?

– Å kommentere utseende og kroppsfasong. Kropp er sårbart for mange.

– Hva karakteriserer kontorplassen din?

– Jeg elsker å si at jeg er et ordensmenneske, men når jeg ser rundt meg nå, så er det ikke som jeg ønsker. Men jeg trives best i dansestudioet.

– Hvis du kunne tilbragt et år ved en annen institusjon hvor som helst i verden, hvilken ville du ha valgt?

– Gjerne Gloria Kaufman School of Dance i California, som ligger i front på fysisk rytmisk dansekunst.

– Hvis du måtte ha valgt et annet fagfelt, hva ville du ha falt ned på?

– Jeg er så heldig at jeg har hobbyen min som yrke. Men jeg hang mye på jussen som student. Gutta hang jo ikke på Balletthøgskolen. Eller fysioterapi. Som danser blir man jo litt nerdet opptatt av fysiologi.

– Hva ville du ha gjort om du var statsråd?

– Som kunnskapsminister ville jeg ha løftet frem de estetiske fagenes plass i grunnskolen. Som kulturminister ville jeg ha skapt flere faste arbeidsplasser for dans. Det må da være plass til flere enn to statlige dansekompanier i Norge.

– Hva vil du lese mer om i Forskerforum?

– Mer om undervisning, mindre om forskning.

☛ AV LINA CHRISTENSEN

PhD Comics

WWW.PHDCOMICS.COM

Definisjonsmakt og våpenmakt

En glitrende bok som både definerer sitt fagfelt og gir et solid grunnlag for diskusjonen om Norges rolle i internasjonale konflikter.

Hellestveit og Nystuen, begge jurister med doktorgrad fra Universitetet i Oslo, definerer et eget fagfelt med *Krigens folkerett*. Og selv med undertittelen *Norge og vår tids kriger* vil det overraske meg om boken ikke allerede er under oversettelse: Den er så gjennomarbeidet og tydelig at den vil ha et internasjonalt nedslagsfelt. Dette er en lærebok i ordets mest presise forstand. Den definerer sitt fagfelt for et forholdsvis snevert publikum (hovedsakelig jurister), men på en måte som gjør at man som ikke-spesialist (spesielt politikere) kan følge og ha utbytte av hele boken.

Boken gjennomgår folkeretten som en internasjonal arena der spillereglene som skal følges før, under og etter væpnede konflikter, defineres. Hvem kan erklære krig, og hvordan skal krig erklæres? Hvilke begrensninger og regler for maktbruk gjelder når den først tas i bruk? Hva er forholdet mellom folkeretten og andre juridiske domener, som menneskerettigheter og allmenhumanitære hensyn? Hvilke roller har overnasjonale organer som FN og NATO?

Boken er uttømmende og gir inntrykk av at nesten alle tenkelige og utenkelige scenarier har kjøregler, og som lekmann lar jeg meg overvelde, spesielt når de mange reglene synes motstridende. Gjennom presise begrepsavklaringer, et stringent ordnet materiale, enkle grafiske modeller (som for eksempel viser hvordan endringer i ulike situasjoner og ulike aktørsammensetninger markerer overgangen fra én rettsbruk til en annen), klarer boken likevel fint å lede meg gjennom kompleksiteten. Stringensen gjør det også mulig for forfatterne å diskutere sakskomplekser som terror/frigjøring eller leiesoldat/fremmedkriger, ved å gjøre folkeretten til en arena for *definisjonsmakt*. Forståelsesrammen gir leseren grep om hvilke rettslige veivalg som er *mulige* i møte med nye ideologiske og teknologiske utfordringer i væpnede konflikter. At boken bruker konkrete norske forhold som eksempler – norske soldater, norsk personell og norske politiske avveininger – gir meg som norsk leser god lesestimulasjon. Det er opplysende å lese om at vi har befunnet oss midt i konfliktområder, med fullstendig uavklarte

CECILIE HELLESTVEIT OG GRO NYSTUEN
Krigens folkerett. Norge og vår tids kriger
Universitetsforlaget, 2020
598 sider
Veil. pris: kr 499

oppdrag, at vi sannsynligvis har gjort oss skyldig i ganske grove brudd på folkeretten, og at vi ikke alltid synes å forstå spillereglene.

Det blir dessuten viktig å forstå at disse spillereglene er i konstant forandring, kanskje spesielt i en tid der nye aktører i en multipolar verden gjør at «den eurosentrisk verdensordenen er truet eller står for fall»: «Ikke helt ulikt USA etter 2001, kaver Europa rundt i blinde uten helt å finne balansen mellom behovet for å ivareta og beskytte europeiske rettsstatsprinsipper, verdier og idealer på den ene siden, og en troverdig teknisk gjennomførbart og moralsk akseptabel løsning på hvordan 'krigen skal holdes ute', på den andre». Boken starter og slutter med påpekningen av at folkeretten – altså en bred internasjonal enighet

om rettslige kjøregler for konflikthåndtering med våpen i hånd – til syvende og sist står og faller på *nasjonale* voldsmonopoler: Nettopp fordi krigen skal «holdes ute» og «[l]imet i folkeretten er gjensidighet», er det dialogen mellom likeverdige, uavhengige nasjonalstater

«Selv med undertittelen *Norge og vår tids kriger* vil det overraske meg om boken ikke allerede er under oversettelse.»

som er det bærende element.

Paradoksalt nok er folkeretten derfor «blant de mest nasjonalt orienterte fagene vi har. Folkeretten berører Norges grunnleggende sikkerhetspolitiske interesser samt våre mest sentrale strategiske og økonomiske interesser». Denne læreboken om krigens folkerett blir derfor en viktig påminnelse om at norsk politikk ikke formes i et vakuum, men tvert imot alltid må forstås i en større sammenheng. Hvordan skal internasjonale krigsforbrytelser behandles i Norge? Hvordan skal vi forholde oss til fremmedkriger, eller 'IS-brudene', for den saks skyld? Understrøms ligger det en oppfattelse av at det nettopp er vår politikk på disse problematiske områdene som definerer hva det vil si å være «norsk», i nasjonalrettslig forstand. Det gir jo også problemkompleksene større betydning enn mange stemmesankende, polariserende meningsytrere i det politiske landskapet kanskje er klar over.

I bokens epilog skriver forfatterne: «Det er [...] med undring og betydelig bekymring forfatterne av denne boken noterer at norske statlige institusjoner i praksis nedprioriterer folkeretten, og krigens folkerett i særdeleshet.» I kraft av denne boken bør norske juridiske og politiske miljøer ikke slippe lett unna diskusjoner om hvilke roller Norge skal spille i fremtidige internasjonale konflikter. Nesten 100 sider med kildemateriale og oversikter over norsk deltakelse i ulike konflikter internasjonalt gjør at vi heller ikke kan slippe unna de valgene vi allerede har tatt.

AV KJETIL VIKENE

Lett om det tunge

Underholdende og engasjerende om politiske skandaler, i en bok som fremstår som noe analytisk grunn.

KIM ARNE HAMMERSTAD
Politiske skandaler. Sex, korrupsjon og maktkamp
Res Publica, 2020
266 sider
Veil. pris: kr 349

Det er vanskelig å plassere denne boka om politiske skandaler i Norge etter krigen. Er den et fyldig oppslagsverk om mediert, politisk dramatikk, eller en samling analyser av skandalens politiske betydning?

Introduksjonen lover nettopp grundige innblikk i skandalenes politiske betydning, noe den ferske statsviteren mener er stemoderlig behandlet i statsvitenskapen. Materialet han bygger på, er hentet fra hans mastergradsarbeid. Det kan forklare den akademiske og ryddige oppbygningen av boka: første kapitler med begrepsavklaring, redegjørelser for en skandales forløp, medias mektige rolle, betydningen av kjønn og de politiske skandalenes historiske utviklingslinje. Underveis viser han til sentrale eksempler, og gir en ytterst kort avklaring av sine utvalgsriterier. Hvilke konkrete kriterier han legger til grunn, forblir derfor litt uklart, noe som gjør hans valg av skandaler litt forvirrende.

Resten av boka, fram til oppsummeringskapittelet, er viet mediedekningen av de drøyt førti skandalene han har inkludert. Han deler dem inn i fire typer. *Privatskandalene* handler om sex, overgrep, metoo eller rus, der blant annet skandalene knyttet til Trond Giske, Terje Søviknes og Rune Øygard gjennomgås. Ofrenes perspektiver er ikke eksplisitt problematisert, noe jeg savner mens jeg leser – både fordi deres erfaringer er politisk relevante og fordi metoo-sakene er en av grunnene

til økningen i politiske skandaler de siste årene. *Økonomiskandalene* gjelder korrupsjon, underslag og skattesnyteri. Eksempler herfra er sakene om Terje Rød Larsen og Tore Tønne. Sistnevnte sak kunne med hell vært behandlet grundigere, med flere analyser og drøftinger, siden det er en så spesiell sak, med et så særlig tragisk utfall som fikk relativt store konsekvenser. Statsviteren tar oss så gjennom noen *maktskandaler*, der korrupsjon, habilitet, lekkasjer og kostnadssprekker har vært avgjørende. Her finner vi sakene om Manuela Ramin-Osmundsens inhabilitet i utnevnelsen av nytt barneombud, og Olemic Thommesens rolle i kostnadssprekken for Stortingets byggeprosjekt. Den siste typen er den nyeste, og kategoriseres som *pratskandalene*, det vil si der drøye uttalelser har utartet til skandaler, som Sylvi Listhaugs Facebook-post som nesten veltet regjeringen Solberg.

«Jeg sitter ikke igjen med et grundig innblikk i skandalenes politiske betydning.»

Flere interessante funn presenteres underveis, som at halvparten av alle Frp-skandalene er privatlivsskandaler, og at bare fem av de skandaliserte har kommet tilbake til sine politiske posisjoner etter skandalen – men jeg sitter ikke igjen med et grundig innblikk i skandalenes politiske betydning. Snarere fremstår boka som en litt uhåndterlig hybrid mellom drøftende sakprosa og empirisk forskning som trekker i litt ulike retninger. Som grundige politikk- eller medieanalyser holder den ikke helt mål – til det blir den for overfladisk. Likevel vil jeg anbefale boka som et fyldig oppslagsverk, egnet som introduksjon til sentrale politikkskandalers historie, for ferske journalister og statsvitere, og studenter i statsvitenskap, journalistikk og mediefag. For dem kan denne oversiktlige, underholdende og drøftende boka gi innblikk egnet til å vekke politisk nysgjerrighet, og gi inspirasjon til grundigere undersøkelser av de politiske skandalenes betydning for politikk, demokrati og medias samfunnsrolle.

AV RAGNHILD FJELLRO

Kjapp guide til Harriet Holter

Personfokuset tar overhånd i denne pamfletten om en av kjønnsforskningens pionerer.

ANNE BITSCH
Kjønn, makt og kroppens politikk. Vitenskapspioneren Harriet Holter
Nasjonalbiblioteket, 2020
48 sider. Veil pris: kr 69

«Today everything exists to end in a photography», skrev essayisten Susan Sontag i 1977, i *On Photography*. Aldri har hun vel hatt mer rett enn nå, mer enn førti år senere, når ingenting har skjedd om det ikke er avbildet.

Men Harriet Holter ville ikke bli tatt bilde av da hun i 1996, året før hun døde, ble intervjuet av Klassekampen. Hun ville de skulle bruke et foto de allerede hadde, fra tolv år tilbake.

Om det er her forfatter og kjønnsforsker Anne Bitsch begynner sin fortelling om Holter, en av de virkelige banebrytende innen samfunnsvitenskapelig kjønnsforskning. Bitsch lar seg overraske over det hun tolker som Holters forfengeligheit – hun ville ikke at avisens lesere skulle se at hun var blitt gammel, syk og sårbar, er Bitsch' teori.

Nå er det uansett ikke Holter, men Bitsch selv, som er portrettert på coveret av den lille pamfletten som har kommet ut i Nasjonalbibliotekets nye serie «NBs populære», der de trykker opp foredrag som har vært holdt. Forsidetegningen skaper en viss forvirring innledningsvis hos undertegnede om hvem som egentlig er boka subjekt, Bitsch eller Holter?

Men jo da, det er Holter som har hovedrollen i de rundt førti sidene som tar for seg hennes akademiske karriere. Det er som en slags guidet tur gjennom et livsverk, der vi blir minnet på høydepunktene hos en som gjennom hele livet beholdt en sterkt faglig nysgjerrighet, og som

hele tiden forsøkte å forstå maktstrukturene, både i familiene og på arbeidsplassene.

Problemet er imidlertid at Bitsch insisterer på å lese Holter inn i sitt bilde, som når hun kommenterer at forskeren den siste delen av karrieren jobbet med problemstillinger knyttet til seksuell trakassering i arbeidslivet. «Det er som om den sårbare kroppen trenger seg på mot slutten av livet og karrieren», skriver Bitsch. Men handlet det ikke mest om tiden, om at offentligheten, inkludert forskerne, i løpet av 1980- og 1990-årene (endelig) begynte å befatte seg med seksuelle overgrep?

Forfatteren argumenterer i feministisk tradisjon for at det personlige er politisk, og dermed viktig. «Så selv i en undersøkelse av Harriet Holters bidrag til forskning på familie, makt og kjønn, kommer vi ikke utenom hennes private og familiemessige forhold. Og vi kommer heller ikke utenom kroppen, eller kanskje snarere kroppens politikk», skriver Bitsch. Hun har selv skrevet både personlig og privat da hun skrev om morens omsorgssvikt i boka *Går du nå, er du ikke lenger min datter*. Den fikk hun høyst fortjent Kritikerprisen for.

«Jeg ser ikke helt at også forskere nå skal måtte 'bjuda på' alt man måtte ha av skam og sårbarhet.»

Og likevel er jeg, etter endt lesning av Holter-pamfletten, ikke overbevist om at min forståelse av Holters bidrag til samfunnsforskningen er betinget av hva jeg muligens vet om hennes privatliv og forhold til kropp og utseende. Tvert imot: Jeg kjenner generelt på en overveldende metthetsfølelse hva angår informasjon om folks privatliv. Jeg ser ikke helt at også forskere nå skal måtte «bjuda på» alt man måtte ha av skam og sårbarhet, og at det nødvendigvis vil gi ytterligere dybde og mening til deres arbeid.

«Noen endelig forklaring på mysteriet om Harriet Holters motvilje mot å bli portrettert, finnes neppe», avslutter Bitsch. Og det er helt greit, spør du meg. For Holters artikler og bøker finnes, og det er det viktigste.

AV SIRI LINDSTAD

Nye bøker av forskere

ESPEN SCHAANNING
Farvel til skolen. John Holt og skolekritikken på 1960- og 70-tallet
Scandinavian Academic Press, 2019
499 sider
Veil. pris: kr 449

Den amerikanske skolekritikeren John Holt (1923–1985) fikk betydelig nedslag i Norge. Holt mente at skolen burde avskaffes, og engasjerte seg for hjemmeundervisning. Mye av det han mente var galt, har stor plass i dagens skole: måling av elevenes prestasjoner gjennom tester og eksamener og oppfatningen av skolen som en konkurransearena. Espen Schaanning er professor i idéhistorie ved Universitetet i Oslo.

ASTRID T. SINNES
Action, takk!
Gyldendal, 2020
240 sider
Veil. pris: kr 399

Hva kan skolen lære av unge menneskers handlinger for bærekraftig utvikling? Unge demonstrerer for klimahandling. De går foran ved å endre livsstil, ved å handle brukt, ved å starte bærekraftige virksomheter. Boka gir ifølge forlaget en innføring i klimautfordringer og viser gjennom intervjuer med 20 unge handlekraftige mennesker hvordan deres ideer kan brukes i undervisningen. Astrid T. Sinnes er professor i realfagsdidaktikk ved NMBU.

KJELL HEGGVOLD ULLESTAD
Norsk grammatikk enkelt forklart
Fagbokforlaget, 2020
163 sider
Veil. pris: kr 299

Boka er skrevet for dem som lærer norsk eller underviser i norsk som andrespråk eller fremmedspråk. Boka bygger på nettstedet grammatikk.com og forsøker ifølge forlaget å forklare grammatikken på en oversiktlig måte, med et enkelt språk og mange eksempler. Den inneholder også mange oversikter til hjelp for å finne riktig form eller uttrykk. Kjell Heggvald Ullestad er universitetslektor i norsk for utlendinger ved Institutt for språk og litteratur, NTNU.

«Universitetsbiblioteket. Magister Kari Skjønberg i studiemagasinet. Juli 1961»

Dette fotografiet er å finne hjå Digitalt museum, og overskrifta er henta frå arkivteksten. I ein månad der den 8. står for noko spesielt, vil eg nemne at Kari Skjønberg (1926–2003) har vore både leiar av Norsk kvinnesaksforening og redaktør for bladet deira, *Kvinnesaksnytt*.

Skjønberg er mest kjend som forskar på barnelitteratur. Ifølgje Store norske leksikon var ho ei av dei viktigaste røystene i oppbygginga av barnelitteratur som forskingsfelt i Noreg etter krigen. Same kjelde opplyser at ho skreiv avhandlinga *Kjønnsroller, miljø og sosial lagdeling i barnelitteraturen* (1972) og stod bak artiklar som «Opprørerne i pikebøkene». Skjønberg var lektor og fyrsteamanuensis ved Statens bibliotekskole. I tillegg var ho litteraturkritikar, skjønnlitterær omsetjar og forfattar av mange bøker om barnelitteratur.

Då kan ein forstå at ein eller fleire julidagar måtte brukast på Universitetsbiblioteket i Oslo.

Ta forkinga tilbake

Forskaren må sjølv ha rett til å bestemme kva som er relevant forskning. Etter 40 år med nyliberalisme er det tid for ei kollektiv mobilisering, meiner Tor Halvorsen.

I desember arrangerte ein del kollegaer innan den akademiske profesjonen ein nasjonal konferanse om nyliberalismen, New Public Management og universitetspolitikk ved Oslomet. Samstundes vart boka *Universitetskamp* presentert, redigert av Aksel

Tjora, hovudinnleiaren på konferansen. Boka inneheld 22 kapittel om den kritiske situasjonen den akademiske profesjonen er i.

Både konferansen og boka er starten på ei brei mobilisering for å ta tilbake kontroll over eigen arbeidssituasjon og difor òg for å ta ansvar for kva som er relevant forskingsbasert kunnskap. Medan ein i Noreg, som i det meste av den vestlege verda elles, har fokusert på forskarrolla i den nyliberale epoken, det vil seie dei siste ca. 40 åra, er det no eit spørsmål om å gjenreise det akademiske fellesskapet og reformere den institusjonen som skal forsvare og fremme arbeidsvilkåra og verdiane til dette fellesskapet: universitetet. Som det vart sagt av fleire på konferansen, er dette særleg viktig når vi no står overfor dei globale utfordringane, jamfør Parisavtalen og dei 17 berekraftsmåla til FN.

Spørsmålet som følgjer av denne diskusjonen, er da om Forskerforbundet som søker å forvalte forskaren sine interesser, også vil støtte denne mobiliseringa av den akademiske profesjonen når denne interesseorganisasjonen i så stor grad er blitt forma av (om enn motvillig) nyliberal tilpassing? Og i tilknytning til dette: Er vi tente med eit forskingsråd som i hovudsak er formidlar av kontraktar mellom samfunnsaktørar og forskarar, anten dei er lokalisert på universitet eller institutt? Bør Forskingsrådet (igjen) delast opp?

Må velje retninga sjølv

Ifølgje den tyske sosiologen Niklas Luhmann (i boka *Wissenschaft der Gesellschaft*), er den akademiske profesjonen karakterisert ikkje berre ved at han formidlar etablert kunnskap til komande generasjonar, men òg av at han stadig «arbeider med seg sjølv» for å endre denne kunnskapen

(forskning), det som kan kallast destruktiv kreativitet. Ulikt andre profesjonar som legitimerer si rolle gjennom å verke for andre (klientar som i lege/pasient), har den akademiske profesjonen seg sjølv som klient; det vil seie at samfunnsoppdraget føreset at vi ikkje er fanga inn av bestemte «klient-relasjonar», men er frie til å endre kunnskapsgrunnlaget vårt i den retninga vi finn det nødvendig. Berre på den måten vil det òg vere ein fri dialog med alt og alle i samfunnet rundt, og rom for å stille alle typar spørsmål vi ser behov for å forske på. Det er vi som tar ansvar for relevansen og etikken til kunnskapen. Det er det profesjonelle oppdraget vårt, det vil seie noko vi gjer etter beste evne.

AV
TOR HALVORSEN,
førsteamanuensis
ved Universitetet
i Bergen, senior-
forskar ved FAFO, og
æresprofessor ved
The University of the
Western Cape,
Cape Town

Frå professor til forskar

Når forskaren i så stor grad har erstatta professoren i den nyliberale fasen, følgjer det av den sterke kritikken av «professorveldet», «elfenbeinstårnet», universitetets manglande evne til omstilling, og viktigast: kritikken av relevans. Ein forskar er derimot langt meir relevant først og fremst fordi forskarrolla er definert av – og lar seg forme av – relasjonar til klientar og såkalla «reelle samfunnsproblem».

Som historikaren Edgeir Benum viste (i innlegg på høgare utdanningskonferanse i Bergen for ca. 15 år sidan) starta kritikken av den akademiske profesjonen, og forsvaret for

den alternative rolla, *forskaren*, for alvor mot slutten av 1970-åra, ført an av OECD. Kjernen i kritikken var «manglande relevans». Ein første konsekvens var endringa av styringa av NAVF (Noregs allmennvitenskaplege forskingsråd) og måten rådet alt no blei strukturert til brukarinteresser på. Universitetet i Oslo (UiO) protesterte med dåverande rektor Bastiansen i spissen. Seinare har vi sett tilsvarande protestar, som vist av Thue og Helsvig i siste bindet av historia til UiO. I 1990-åra er likevel makta over kva som er relevant forskning, flytta ut av den akademiske profesjonen sjølv. Reorganiseringa av forskingsråda (til eitt) og forskaren som den som kollektiv organisering skal hegne om, blir knytt til førestillingar om at god kunnskap viser seg i bruken av kunnskap. Argumentet for slik brukarorientering, nye typar fleirfaglegheit for å løyse «reelle problem» og så vidare, er mest systematisk lansert i den såkalla Mode 2-literaturen som fekk så stor innverknad på all forskingsorganisering i 1990-åra. Ifølgje forfatarkollektivet bak Mode 2-ideane er det snakk om ein heilt ny måte å «produsere» kunnskap på, ein måte som vår tid krev om kunnskapen skal bli «relevant».

Brukarane styrer forskinga

Benum hevdar at vi (Noreg) seint tilpassa oss den nye tida, men at vi låg i forkant når det gjaldt å gå over til å sjå på «forskaren» som ein som fleksibelt tilpassar kunnskapen til brukarinteressene. Forskarrolla har erstatta professorrolla, og kontrollen over relevant kunnskap blir også i Noreg gradvis flytta ut av universitetet. Når vi rundt tusenårsskiftet kvalitetsreformerer oss, er ikkje lenger universitetet ein institusjon som garanterer den akademiske profesjonen kontroll over eigen arbeidssituasjon. Det eksterne så vel som det interne kontrollbyråkratiet har vakse raskt, og relevans er styrt av brukarinteresser, også innan Forskingsrådet. Gitt denne utviklinga – er det da nokon sjans for å gjenreise autonomien til den akademiske profesjonen?

Rømde til USA

Den kjende nobelprisvinnaren i litteratur og professor ved University of Cape Town, J.M. Coetzee, hevdar i *Diary of a bad year* at det idealet Luhmann viser til, ikkje vil kome tilbake (s. 35): «... what universities suffered during the 1980ties and 1990ties was pretty shameful, as under threat of having their funding cut they allowed themselves to be turned into business enterprises, in which professors who had previously carried on their enquiries in sovereign freedom were transformed into hurried

employees required to fulfil quotas under the scrutiny of professional managers. *Whether the old power of the professoriate will ever be restored is much to be doubted.*» (Mi kursivering.)

Coetzee sjølv valde «exit» frå universitetet. The American Association of University Professors, som altså enno ikkje hadde gitt opp professoridentiteten (som i Noreg og Sør-Afrika) brukte 100-årsfeiringa (2015) til å markere ein fornya kamp for akademisk fridom, ein fridom som var blitt underminert under nyliberalismens krav om ekstern kontroll over relevans og «accountability» (til brukaren av kunnskapen). Erfaringa var (og er) at den kollektive kontrollen over individuell akademisk fridom måtte ligge i eigenorganiseringa til profesjonen. Skrekkhistorier frå England kom reisande med dei mange professorane som rømde derifrå til USA, frå eit land der den profesjonelle identiteten var – ifølgje Mary Henkel – fundamentalt endra dei siste 30 år. Ho viser i ei rekke publikasjonar (mellom anna i eit foredrag på ein av utdanningskonferansane i Bergen) til eit «internal loss of professionalism» i overgangen frå «scholar» og professor til forskar, og ho viser til eit universitet som ikkje lenger kunne eller ville beskytte autonomien til akademikaren. Særleg er ho bekymra for korleis «the market value of the professors» underminerer den akademiske fellesskapen.

Individualisering

I Tyskland er Axel Honneth opptatt av korleis tilpassinga til nyliberalismen har skapt ei forskarindividualisering der alle akademikarar er blitt «Human Capital Businesses», det vil

seie forskarar som i større eller mindre grad (jamfør fokus på prosjektrekvirering og CV-bygging) sel kompetansen sin gjennom personlege firma. For han er det å gjenreise autonomien til den akademiske profesjonen eit spørsmål om demokratisk mobilisering av alternativ til nyliberalismen. Vi har ikkje noko val, slik eg tolkar Honneth og hans store verk om det sosiale fundamentet for demokratiet (Freedom's Right). Exit er ikkje eit alternativ, men heller ikkje lenger å akseptere ei utholing av institusjonane innanfrå, slik til dømes «forskarrolla» har opna for innan academia.

Forskarfridom krev kollektiv innsats

Med boka *Universitetskamp*, og konferansen i Oslo, har diskusjonen starta. Dersom vi skal gjenreise universitetet som ein institusjon som forsvare fellesverdiane for den akademiske profesjonen, må vi da ikkje også organisere oss betre for å forsvare denne, for å beskytte den enkelte? Forskarfridom krev sterk kollektiv innsats, som Honneth framhevar. Lista over akademikarar som har blitt sparka eller pressa ut av faglege miljø for manglande «relevans», veks raskt, som rapportert både frå Sverige og USA. I første omgang dreier det seg om det kollektive forsvaret vårt for retten akademikaren har til å bestemme kva som er relevant forskning, kva spørsmål vi skal stille til samfunnsutviklinga, kva svar vi gjev, og kva ansvar vi tar for sanningsinnhaldet til desse svara. Med dagens globale utfordringar er ansvaret for både kva kunnskap vi utviklar, og for bruken av denne, ei særleg kritisk kollektiv utfordring for den akademiske profesjonen. Når ny kunnskap støyter mot etablerte sanningar slik desse er vovne inn i hegemoniske maktrelasjonar, som i dagens utviklingsmodell for vekst og velstand, vil ei organisering rundt forskarrolla vere for svak. Ei nyorganisering er nødvendig, med konsekvensar også for finansieringa av forskinga og organiseringa og styringa av universiteta.

KRONIKK & DEBATT

Send debattinnlegg og kronikkforslag til
kjetil.brottveit@forskerforum.no.

Maks lengde på kronikk: 9000 tegn med mellomrom. Honorar for trykte kronikker: kr 2000. Maks lengde på debattinnlegg: 7000 tegn med mellomrom, men kortere innlegg har større sjanse for å bli trykket. Debattinnlegg honoreres ikke.

«Lista over akademikarar som har blitt sparka eller pressa ut av faglege miljø for manglande 'relevans', veks raskt, som rapportert både frå Sverige og USA.»

«Undersøkelsen vil være viktig for 'utvikling av arbeidsmiljøet ved din enhet', får vi beskjed om.»

Kartlegging på avveier

«Jeg synes at målene for mitt arbeid er diffuse og uklare.» «Jeg føler meg sikker på hva som er mine ansvarsområder.» Jeg skal erklære meg enig eller uenig i disse utsagnene – og mange, mange flere – på en skala fra «svært enig» til «svært uenig».

Mange vil kjenne seg igjen i de arbeidsmiljøundersøkelsene som ansatte ved universiteter og høyskoler regelmessig blir bedt om å delta i. Hva skal jeg svare? Min viktigste oppgave som universitetsansatt er å drive forskning i temaer som ofte er både diffuse og uklare. Håpet er å gjøre dem mindre av begge deler, kanskje ved å skrive en bok. Før boken er skrevet, er det både diffust og uklart hva som kommer til å stå i den. Så jeg krysser av for «svært enig».

Føler jeg meg sikker på hva som er mitt ansvarsområde? Jeg må krysse av for «sterkt uenig». Ingen vet hva forskningsprosessen kommer til å føre meg inn i. Mitt ansvarsområde er umulig å avgrense.

Og slik fortsetter det med mange titalls spørsmål. Noen er umulige å besvare. Andre fremstår som komplett meningsløse for den type arbeid som faktisk utføres av den vitenskapelige staben ved et universitet.

Selv om jeg nok kan krysse av ett eller annet svaralternativ, blir det et mysterium for meg hva jeg så bidrar til. Spørsmålene er tydeligvis formulert av personer som har et helt annet bilde foran seg av hva arbeidsoppgavene går ut på, og hvordan arbeidsfellesskapet fungerer, enn det som er min virkelighet rundt meg. Hva vil mine svar egentlig bety når de skal oversettes til spørsmålsstillernes virtuelle virkelighet? Undersøkelsen vil være viktig for «utvikling av arbeidsmiljøet ved din enhet», får vi beskjed om.

Er jeg nå i ferd med å identifisere forskningsprosessen grunnleggende – og nødvendige – usikkerhet om mål og metoder som et «arbeidsmiljøproblem» ved Universitetet i Oslo, som det må settes inn «tiltak» for å redusere?

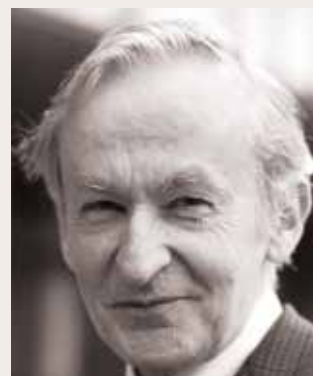
Hva er det «ideelle arbeidsmiljø» som kan leses ut av undersøkelsens spørsmål, og som spørsmålsstillerne har sett for seg at vi skal måles mot? For det første: Lederen bestemmer hva du skal gjøre. Lederen er i grunnen det viktigste ved «din enhet». Kolleger er også viktige, men mest hvis de oppfører seg stygt og blander seg opp i det som er mitt ansvar. Til gjengjeld vil jeg kunne krysse stolt

av at «Jeg hjelper kolleger med oppgaver som egentlig er deres eget ansvar». Og langt fra selvsagt er det at «Hos oss deler vi tanker og ideer med hverandre». Jeg tror at mange med meg vil mene at dette er forskningens egentlige formål. Og siden vi bruker mye av tiden på å undervise og veilede studenter, er deling av tanker og ideer faktisk jobben vår. Men studenter får ikke plass i det arbeidsfellesskapet som her tegnes opp.

I stedet konfronteres vi med et bilde av en arbeidsplass hvor vi sitter på våre kontorer (eller helst i kontorlandskap) og gjør de tingene vi har fått beskjed om av vår leder, som definerer vårt ansvarsområde og evaluerer det vi leverer til ham eller henne. Gjør lederen det ikke, er det en dårlig leder. Og gjør vi ikke som lederen sier, er vi dårlige ansatte.

Det er mulig det finnes slike arbeidsplasser. Det er mulig at det finnes deler av universitetet som dette kan være en meningsfylt beskrivelse av. Men mest av alt ligner det på en svært gammeldags regnskapsavdeling. Sjefen fordeler rutiniserte arbeidsoppgaver mellom de ansatte og nikker bekræftende når rapporten leveres ved arbeidsdagens slutt. Dag etter dag. Det underforståtte mål er at den ene dagen skal være mest mulig lik den andre.

En ting er i alle fall sikkert: Organiserer vi arbeidsfellesskapet ved universiteter og høyskoler på denne måten, skal det mirakler til for at dette skal gi god forskning og undervisning.

AV JOHN PETER COLLETT,
professor i historie
ved Universitetet i Oslo

«Organiserer vi arbeidsfellesskapet ved universiteter og høyskoler på denne måten, skal det mirakler til for at dette skal gi god forskning og undervisning.»

Gjesteskribentene
skriver sant og subjektivt om forskning.
De faste gjestene er **John Peter Collett**,
Helga Eggebø, Oddveig Storstad
og Lorenz Khazaleh.

Akademia må streike for klimaet

– åpent brev til ledelsen ved landets universiteter og høyskoler

Vi trenger en storstilt klimastreik i universitets- og høyskolesektoren, med støtte fra rektorer og ledelse, skriver Marianne Therese Smogeli Holter.

KLIMA: Vi i universitets- og høyskolesektoren (UH-sektoren) er kunnskapsforvaltere. Kunnskapen er klinkende klar: Vi er i ferd med å ødelegge vårt eget livsgrunnlag.

Planeten vår har ni systemer som opprettholder livsgrunnlaget vårt («planetary boundaries», begrep lansert av Will Steffen og kolleger i *Science* i 2015). På grunn av menneskehetens handlinger er tilstanden til fire av disse systemene nå kritisk. Dette gjelder klima, tap av økologisk mangfold (arter), syklusene til viktige stoffer (fosfor og nitrogen) og arealutnyttelse (for eksempel gjennom avskoging og jordbruk). Disse «planetens grenser» er kvantifiserbare nivåer av kritiske variabler som, hvis disse nivåene overskrides, risikerer å medføre dramatiske og delvis uforutsette endringer i et system, som igjen kan påvirke et annet på uforutsette måter. Et annet urovekkende tegn er at en del forskere mener at planeten nå er på vei ut av holocene, en relativt fredelig geologisk tidsalder, og inn i antropocen, menneskehetens tidsalder. Det er første gang at noe annet enn planetens egne systemer styrer utviklingen.

Forbausende taushet

Derfor peker kunnskapen også entydig i én retning: Nå må bærekraft forme veien videre. For det å fortsette å gjøre for lite vil kunne undergrave grunnlaget for menneskehetens liv på jorda. Allerede nå ser vi at virkningen for menneskeheten: lidelse, krig, flukt,

AV MARIANNE THERESE SMOGELI HOLTER,
helseforsker ved Universitetet i Oslo

og stadig mer global uro. Dette er alvorlige, komplekse problemer som må takles på mange fronter samtidig. Dreiningen mot det bærekraftige samfunnet vil skje langsomt, men det må skje beslutsomt, og den beslutsomheten må komme nå.

Derfor er UH-sektorens taushet forbausende. Riktignok har en rekke forskere og forskergrupper gått ut med sin bekymring i lang tid. Men akademia som sektor har ikke tatt noen tydelig offentlig posisjon til livsgrunnlagsspørsmålet. Det kan være flere grunner til det. Miljø- og klimaspørsmål assosieres ofte med verdivalg og politikk, og innen forskning har verdinøytralitet vært et ideal. Kanskje er det også mange av oss som tenker at klima og miljø ikke er «vårt felt». Dette er ikke lenger en holdbar posisjon.

For langsom handling

UH-sektoren har et moralsk ansvar for å ta en ledende rolle nå av tre

«Vi er i ferd med å ødelegge vårt eget livsgrunnlag.»

grunner. For det første: Å advare mot en pågående livsgrunnlagskrise kan ikke lenger ansees som et idealistisk eller politisk standpunkt. Det er å formidle konsekvensen av objektive fakta, og som samfunnets kunnskapsforvaltere har vi et ansvar for å formidle viktig kunnskap. Vi i akademia vet hvordan kunnskap produseres. Kunnskapen om kunnskap gir oss et ansvar for å formidle.

For det andre: Det holder ikke å si at klima og miljø ikke er «vårt felt». Når kunnskapen det dreier seg om, har så alvorlige konsekvenser dersom vi fortsetter å handle

for langsomt, holder det ikke å overlate denne oppgaven til dem som har klima og miljø som spesialområde. Vi har alle kunnskap som spesialområde. Det er på tide at vi forholder oss til denne kunnskapen.

Marker alvoret med streik

For det tredje: Vår forståelse for risiko og kausalitet, ofte i komplekse systemer og med langsiktige perspektiver, gir oss et større ansvar for å reagere enn andre som ikke er trent i dette. Pek på den forskeren som ikke ville bedt en ungdom om å slutte å røyke, bare fordi de negative konsekvensene ikke vil vise seg før om tretti, førti år! Når risikoen for et negativt utfall øker ved at vi beholder en gitt variabel, ja, da bør den variabelen endres eller fjernes – selv om utfallet ligger langt fram i tid og man ikke ser resultatet med én gang.

Jeg oppfordrer derfor med dette rektorer og ledelse ved alle landets universiteter og høyskoler, som samfunnets kunnskapsforvaltere, til å markere alvoret i kunnskapen vi sitter på, med en storstilt akademisk streik. Denne streiken bør velsignes av ledelsen, og ansatte bør oppfordres til å delta. Vi bør dessuten benytte enhver anledning til å snakke om livsgrunnlagskrisen og muligheten for det bærekraftige, gode samfunn. Marker at det ikke lenger er et spørsmål om verdier eller politisk ståsted. Det er et spørsmål om kunnskap.

Akademia må innnta en ledende rolle i dette kritiske øyeblikket i historien.

«UH-sektoren har et moralsk ansvar for å ta en ledende rolle nå.»

Et godt arbeidsmiljø uten kjønnsbalanse

At kvinner rykker saktere oppover i akademien, gjelder ikke bare i mannsdominerte realfag, ifølge Holter og Liestøl.

KJØNNBALANSE: I et innlegg i Forskerforum nr. 2 diskuterer Vivian Lagesen og Knut Holtan Sørensen fra NTNU kvinners vilkår i det akademiske systemet. De refererer her til vårt innlegg fra Forskerforum.no 6. januar, og mener vi stiller for generelle diagnoser og tar for lite hensyn til forskjeller mellom fag. Vi vil nedenfor diskutere i hvilken grad en kan og bør generalisere, og herunder kommentere Lagesens og Sørensens utsagn om at andelen kvinnelige professorer på et institutt kan tjene som en god indikator på arbeidsmiljø og kvinners vilkår.

«Oppsamlede ulemper»

Det vi argumenterer for, basert på FRONT-surveyen utført ved Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet i Oslo, er at utfordringer som er observert i andre land, også er til stede i Norge, oppsummert i utsagnet «Studien bekrefter at det som kalles 'accumulation of disadvantages' i internasjonal forskning om realfagene, er relevant også i Norge».

Vi generaliserer følgelig i den forstand at vi advarer mot å tro at det en har observert i andre land, ikke gjelder i «likestilte Norge». Men vi påstår ikke og mener ikke at forholdene er likeartet i alle fag og ved alle enheter; det ville eksempelvis være overraskende

AV ØYSTEIN GULLVÅG HOLTER, professor ved Senter for tverrfaglige kjønnsstudier, Universitetet i Oslo og KNUT LIESTØL, professor emeritus ved Institutt for informatikk, Universitetet i Oslo og styreleder for Balanse-programmet, Norges Forskningsråd

om ikke økt kvinneandel reduserte enkelte av utfordringene. Vi vil likevel advare mot en optimistisk tro på at utfordringene for kvinner er begrenset til de mest mannsdominerte områdene av akademien. Kunnskapsmessig ligger det en utfordring i at de fleste studier, både fra Norge og internasjonalt, gjelder de myndighetsprioriterte STEM-fagene, og at det er færre studier av «kvinner i kvinnefag». Likevel foreligger det studier, inklusive skandinaviske studier og studier fra BALANSE-programmet, som tyder på at utfordringer finnes i bredere spektrum av fag.

Langsomme opprykk

Et viktig aspekt her er opprykksmønsteret for kvinner og menn i ulike fagområder. Slike undersøkelser er kompliserte; i den tidsperioden dagens professorer ble rekrutterte til akademien, endret kvinneandelen seg hurtig og ulikt mellom fag. En ytterligere vanskelighet er at internasjonal mobilitet de senere år har fått stor betydning. Men med disse forbehold: Det er ikke slik at opprykksmønsteret i realfag og teknologi skiller seg ut

fra de andre fagene. Det er markant færre kvinner i rekrutteringsgrunnlaget i disse fagene, men overgangsratene oppover ser ikke ut til å avvike i negativ retning. Det er følgelig grunn til å tro at deler av utfordringene som har gitt langsomme opprykk for kvinner enn menn, er allmenne – ikke i betydningen uniforme over alle enheter, men ved at utfordringer ikke er avgrenset til STEM-området.

Generelle mønstre

Lagesen og Sørensen sier videre at «Svakheten ved generelle forklaringer er – foruten at de er upresise – at de lett kan føre til pulverisering av ansvar». Vi er enige i den forstand at det er viktig å forstå de lokale utfordringene for å handle effektivt. FRONT-undersøkelsene ved MN-fakultetet ble nettopp initiert fordi en så behovet for kunnskap om lokale forhold for å mobilisere til innsats. Men i tillegg må vi åpenbart forsøke å avdekke generelle mønstre, hvilket vi vil tro Lagesen og Sørensen er enige i. Deres kriterium for arbeidsmiljøets godhet virker eksempelvis relativt generelt, spesielt når det gis uten forbehold for andelen kvinner i rekrutteringsgrunnlaget: «Vi vil hevde at andelen kvinnelige professorer på et institutt er en god indikator på kvinners vilkår for karriere så vel som for kvaliteten ved det lokale arbeidsmiljøet» [vår utheving]. Selv om et institutt kan ha en viss innflytelse på kjønnsfor-

delingen i sitt rekrutteringsgrunnlag, er dette i hovedsak bestemt av andre og mer generelle faktorer. Og ser en statistisk på det, er det sterk korrelasjon mellom kvinneandelen i rekrutteringsgrunnlaget (masterstudenter) og på professornivå, for eksempel er korrelasjonskoeffisienten 0,91 på fakultetsnivå for NTNU. Vi kan også betrakte MN-fakultetet i Oslo som Lagesen og Sørensen bruker som eksempel: De fastslår at professorandelen varierer «fra 0 prosent (Institutt for teknologisystemer), via 12 prosent (Institutt for informatikk) til 52 prosent (Farmasøytisk institutt)». Prosentberegningen for Institutt for teknologisystemer er basert på fire professorer, så det hopper vi over. Institutt for informatikk med 12 prosent kvinnelige professorer hadde et rekrutteringsgrunnlag med 15–20 prosent kvinnelige studenter i den relevante tidsperiode, mens Farmasøytisk institutt med 52 prosent kvinnelige professorer hadde 75–80 prosent kvinnelige studenter.

Mulighet for balanse

Ut fra odds ratio antyder dette bedre opprykk for kvinner ved informatikk enn ved farmasi, men med så ulikt utgangspunkt vil verken sammenlikninger basert på andelen kvinnelige professorer eller ratioer være særlig meningsfylte. Og med Lagesen og Holtans kriterium blir det tilnærmet umulig for deres teknologikolleger

«Aggregert kjønnsmessig balanse blant professorer kan inntreffe en gang etter ca. 2040.»

på Gløshaugen å få et godkjent arbeidsmiljø, mens det blir vesentlig enklere for enheter i de fleste helse- og samfunnsfag.

Lagesen og Sørensen sier avslutningsvis: «Vi risikerer derfor at det om noen år vil være tilnærmet kjønnsbalanse på aggregert nivå, mens det blir store forskjeller mellom institutter og disipliner.» Framtidsutsiktene her er utvilsomt interessante. Det er i dag en klar kvinneovervekt blant uteksaminerte kandidater, og aggregert kjønnsmessig balanse blant professorer kan inntreffe en gang etter ca. 2040 selv om veksten vil bremse når en ikke lenger får drahjelpen fra den kraftige økningen i kvinneandelen blant masterkandidater som pågikk fram til ca. 2005. Sterk inngående mobilitet med overvekt av tilsetning av menn kan også bli en hindring for balanse hvis den vedvarer. Men muligheten for tilnærmet balanse på aggregert nivå er der og kan inspirere til innsats.

– Se på egne fag

Kjønnsmessig ubalanse på fagnivå er noe vi allerede har på alle nivåer, og Lagesens og Sørensens frykt på for situasjonen på professornivå fremover er berettiget; ubalansen på rekrutteringsnivå kombinert med tidsforsinkelsen i karriereløpet sørger for det. Både data for uteksaminerte kandidater fra Database for høyere utdanning og tall på studiesøkere fra Samordna opptak viser at bare 20–25 prosent av studentene kommer fra balanserte studier, dvs. studier med 40 til 60 prosent av hvert kjønn. Dataene viser videre meget små endringer siste ti år, og på tross av at kvinneandelene blant professorer vil øke, vil vi få en klar kjønnsmessig ubalanse i professorpopulasjonene i minst en menneskealder fremover.

Et godt og likestilt arbeidsmiljø må følgelig arbeides fram med kjønnsmessig ubalanse i et flertall av fag. Det betyr selvfølgelig ikke at arbeid for å redusere ubalansen skal oppgis, men hvis en i akademia mener at ubalansen er et sykdomstegn, vil det være viktig ikke primært å se etter sykdommen hos studiesøkerne, men analysere egne fag og se hvilke helbredende tiltak som kan finnes der.

Er generelle karakteristikk fruktbare?

Mange kvinner i akademia møter brattere motbakker enn mennene. Men ikke alle, ifølge Lagesen og Sørensen.

AV VIVIAN ANETTE LAGESEN, professor, og KNUH H. SØRENSEN, professor, Institutt for tverrfaglige kulturstudier, NTNU

KJØNNSBALANSE: Vår forskning har som siktemål å bidra til bedre kjønnsbalanse i akademia, særlig blant professorer. Her er vi på linje med Holter og Liestøl. Deres tilsvare på Forskerforum.no (gjengitt på side 42, red. anm.) til vårt innlegg i Forskerforum nr. 2 tyder på at vi har forskjellig syn på hva forskningen bør bidra med, for at målet skal nås. Vi vil derfor utdype våre argumenter i dette innlegget.

Internasjonal forskning på kvinners arbeidsvilkår og karrieremuligheter i akademia finner, for å bruke Holters og Liestøls begrep, at kvinner møter motbakker. Forklaringene som tilbys, utover utfordringer med familie og barn, er generelle. Det akademiske systemet favoriserer menn gjennom en maskulin/mannlig orden eller tilsvarende kulturelle mekanismer som gjør kvinner til avvikere eller mindreverdige. Vi synes det er overraskende at denne forskningen i så liten grad er interessant i å studere forskjeller mellom fag og institutter og dermed mulige variasjoner i kvinners vilkår.

Symbolpolitikk

Som Holter og Liestøl viser, opplever kvinner på Det matematiske-naturvitenskapelige fakultet ved Universitetet i Oslo dårligere vilkår enn sine mannlige kolleger. Det er uklart om dette gjelder alle kvinnene på det fakultetet. Uansett er det mye som tyder på at kvinner ved mange akademiske institusjoner møter brattere motbakker

enn menn. Vi finner imidlertid i vår forskning at det også er en god del kvinner som ikke forteller om slike opplevelser. Dessuten er vi skeptiske til fruktbareheten ved generelle karakteristikk som grunnlag for å skape forandring. Hvem kan forandre et helt system, og hvordan kan det i så fall gjøres?

Svaret på det spørsmålet har vært at man enten peker på politikere, departement eller institusjonsledelse. I Norge har nesten alle akademiske institusjoner likestillingstiltak som i stor grad fungerer ovenfra og ned, og som hviler på prinsippene om såkalt kjønnsintegrering (gender mainstreaming) – det skal tenkes på likestilling i alle beslutninger nedover i linjen. Dette har hatt en viss, men begrenset effekt. Kjønnsintegrering blir lett symbolpolitikk.

Aksjonsforskning

Vi har derfor, sammen med kolleger, gjennomført et prosjekt for bedre kjønnsbalansering på NTNU ved å bruke en aksjonsforsknings-tilnærming. I dette arbeidet valgte vi å fokusere på instituttene og instituttlederne, ut fra observasjonen av at kjønnsbalansen blant professorer varierte forholdsvis mye fra institutt til institutt, selv innenfor samme fakultet. Det tolket vi dithen at det er viktig hva som gjøres på dette nivået, og at det foreligger gode muligheter for å arbeide med kjønnsbalansering mange steder. Resultatene fra prosjektet bekrefter dette og viser samtidig at innsatsen kan for-

bedres ytterligere ved målrettet kompetanseheving og tilførsel av ressurser. I tillegg var det tydelig at betingelsene for kjønnsbalanseringsarbeid varierte i betydelig grad.

I prosjektet la vi stor vekt på at instituttene og instituttlederne måtte skaffe seg oversikt over den lokale situasjonen når det gjaldt kjønnsbalanse. Vi presenterte generelle funn omkring utfordringene med kjønnsbalansering, og tilbakemeldingene vi fikk, viste at dette var motiverende, men ikke tilstrekkelig for å utvikle tiltak. Det siste krevde også kunnskap om forholdene på det enkelte instituttet. Allmenn kunnskap om utfordringene med, behovet for og gevinsten ved kjønnsbalansering var ikke tilstrekkelig.

Kjønnskjøp rekruttering

Behovet for generell kunnskap om kvinners vilkår i akademia er i dag begrenset fordi politikere, departement og universitetsledelse har forstått at god kjønnsbalanse er en utfordring. Derimot er behovet for kunnskap om virkningene av god kjønnsbalanse og hvordan kjønnsbalanseringsarbeid bør gjennomføres, betydelig større. Disse utfordringene bør styre kunnskapsutviklingen når det gjelder betydningen av kjønn i akademia framover.

Vi er enige med Holter og Liestøl i at den kjønnskjøpe rekrutteringen av studenter til mange fag er bekymringsfull. Vi har for lite forskning om årsakene til dette og hva som kan gjøres for å endre situasjonen. Vi støtter også Holter og Liestøls konklusjon; at det vil «være viktig ikke primært å se etter sykdommen hos studiesøkerne, men analysere egne fag og se hvilke helbredende tiltak som kan finnes der». Veien framover for kjønnsbalanseringsforskning og -tiltak ligger i et slikt spesifikt fokus.

«Kjønnsintegrering blir lett symbolpolitikk.»

Forskere og politiske holdninger

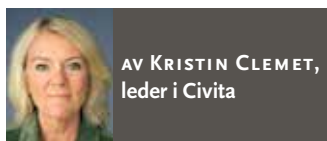
Det finnes mye forskning, og hele forskningsfelt, som har et ideologisk preg, skriver Kristin Clemet.

POLITIKK: I et innlegg i Forskerforum nr. 2/2010 skriver leder av Forskerforbundet, Guro Elisabeth Lind, at jeg har uttalt meg på samme måte som stortingsrepresentant Jon Helgheim (Frp) har gjort om forskning, og som ble belyst i en artikkel i Forskerforum nr. 1/2010.

«Disse politiske angrepene på forskning kan ikke få stå ubesvart», skriver Lind, og legger til at det er «skivebom når Forskerforum roter Helgheims anklager om politisert forskning sammen med legitim kritikk av forskningssystemene».

Politisk agenda

Jeg skal la Forskerforum og Helgheim svare for seg. For eget vedkommende vil jeg bare si at også Lind dessverre roter. Jeg har ikke kommet med noe «politisk angrep på forskning». Samtidig er det nokså naivt å tro, slik Lind synes å gjøre, at ikke også forskere kan ha

AV KRISTIN CLEMET,
leder i Civita

FOTO: CF-WESSENBERG/KOLONIHAVEN.NO

en politisk agenda.

Forskning kan være god eller dårlig, noe Civita nylig tok opp i et Civitanotat og på et godt besøkt frokostmøte. De av mine uttalelser som Lind refererer til i innlegget sitt, har imidlertid ingenting med selve forskningen å gjøre.

Det jeg har sagt, er at forskeres

holdninger, verdier og meninger kan påvirke hvilke spørsmål som stilles, hvordan de vurderer funn og fakta, og hvordan de velger å delta i den offentlige debatten. Og det er noe annet. Selvsagt er det også eksempler på at politiske holdninger påvirker selve forskningen, men heller ikke det er galt, hvis det er tilstrekkelig klargjort.

Påvirker problemstillingene

Det er hverken uredelig eller problematisk å ha et politisk ståsted,

holdninger og verdier. Det er dessuten fullt ut forenelig med å gjennomføre fremragende forskning. Det uredelige ville være å hevde at man er totalt upåvirket av egne holdninger og verdier.

Det finnes mye forskning, og hele forskningsfelt, som har et ideologisk preg. Det kan for eksempel komme til uttrykk ved at noen typer spørsmål blir svært godt belyst, mens andre problemstillinger forblir ustudert. Å påpeke og være klar over dette er selvsagt både legitimt og viktig.

«Det er hverken uredelig eller problematisk å ha et politisk ståsted, holdninger og verdier.»

Følg kritikk og debatt på
www.forskerforum.no

Positive signaler fra lov-utvalg om midlertidighet

– **Vi jubler** for den tydelige beskjeden om at ekstern finansiering i seg selv ikke gir rett til midlertidig ansettelse, og for innstrammingen av postdoktorordningen. Men forslaget om pålagt ekstern styreleder må forkastes, sier Forskerforbundets leder Guro Elisabeth Lind.

Universitets- og høyskoleloven skal revideres, og et utvalg ledet av Helga Aune la 13. februar frem sitt forslag til ny UH-lov. Forskerforbundet har særlig vært opptatt av tre forhold når loven skulle gjennomgå: Den akademiske friheten, universitetsdemokratiet og den høye bruken av midlertidige stillinger i academia. Når det gjelder midlertidige ansettelser, ligger det positive forslag i Aune-utvalgets NOU.

Feiret samefolkets dag

– **Opprettelsen** av egne samiske kunnskapsinstitusjoner har vært viktig for hele det samiske samfunnet, sier høyskolelektor Elisabeth Utsi Gaup, som er Forskerforbundets tillitsvalgt ved Samisk høyskole i Kautokeino. Torsdag 6. februar feiret hun og Forskerforbundet samefolkets dag.

Forskerforbundet har fem lokallag ved samiske kunnskaps- og forvaltningsinstitusjoner: Arran – julevåsme guovdásj (Lulesamisk senter), Saemien Sijte (Sørsamisk museum og kultursenter), Sametinget, Samisk arkiv

og Samisk høyskole. Gaup understreker betydningen slike kunnskapsmiljøer har hatt.

– Det at det finnes sterke samiske kunnskapsinstitusjoner er veldig viktig for det samiske samfunnet, og ikke minst for de samiske språkene. Ved Samisk høyskole bruker vi samisk som arbeidsspråk, noe som er ganske unikt, også i urfolkssammenheng. Det gjør også at vi får utviklet samisk som akademisk språk, og gode profesjonsutdanninger for blant annet lærere og journalister, sier Gaup.

Forskerforbundets lønns-politikk 2020–2022

Forskerforbundets lønnspolitikk 2020–2022 ble vedtatt av Hovedstyret i desember 2019.

Lønnspolitikken er grunnlaget for lønnsarbeidet for medlemmene i alle tariffområder og alle stillinger. Den skal bidra til at lokallag, tillitsvalgte og medlemmer kjenner de utfordringer, mål og verktøy man kan benytte i arbeidet med å nå de lønnspolitiske målsettingene. Du kan laste ned lønnspolitikk-dokumentet fra våre nettsider, eller bestille trykt utgave tilsendt.

Forskerforbundets lønnspolitikk bygger på tre elementer, for alle tariffområder: Et generelt tillegg, gruppetillegg eller generelle justeringer for grupper og individuelle tillegg basert på en omforent lønnspolitikk. Grunnleggende i Forskerforbundets lønnspolitikk er at kompetanse skal lønne seg.

Hedersprisen til Gry Eva Alterskjær

Vi gratulerer Gry Eva S. Alterskjær med Forskerforbundets hederspris! Gry Eva Alterskjær har vært tillitsvalgt for Forskerforbundet ved NTNU i mer enn 10 år, hvorav nær 7 år som hovedtillitsvalgt. I hennes periode som tillitsvalgt har lokallaget vokst fra ca. 1000 til i overkant av 1600 medlemmer. Samtidig med rollen som hovedtillitsvalgt har hun bl.a. vært forhandlingsleder for Unio-forbundene og ledet det lokale konfliktberedskapsarbeidet for Unio.

Prisutdelingen foregikk på et arrangement i lokallaget 30. januar, og det var Forskerforbundets nestleder Kristin Dæhli som delte ut prisen. Forskerforbundets hederspris er en særskilt utmerkelse som kan tildeles

medlemmer som over en samlet periode på 10 år har hatt tillitsverv i lokallag eller fagpolitisk forening.

Jon Olav Bjergene ny sekretariatssjef i Unio

Styret i Unio har ansatt Jon Olav Bjergene (52) som ny sekretariatssjef. Bjergene kommer til Unio fra stillingen som leder av forhandlingsavdelingen i Handel og Kontor. Han har tidligere jobbet som advokat og fagsjef i Unio. Faglig har Bjergene en særlig interesse for klima og miljø.

– Jeg vil gjerne være med og drive fram det grønne skiftet, og på en slik måte at fagbevegelsen får og tar større ansvar, sier han til Unio.no. – Ellers har jeg jo jobbet med lønn, vern og velferd og i det siste ganske mye med pensjon. Jeg får nok bruk for erfaringen min i Unio, uttaler den nye sekretariatssjefen, som tiltrer stillingen i mai.

Ny statsråd for forskning og høyere utdanning:

– Hopper på et tog i fart

– **Iselin Nybø** har igangsatt flere viktige prosesser for norsk forskning og høyere utdanning, som Henrik Asheim nå får i fanget. Det er viktig at disse prosessene ikke stopper opp, men tas i mål på en god måte, sier Forskerforbundets leder Guro Elisabeth Lind. Hun gleder seg til samarbeidet med den nye statsråden.

– Vi har hatt et tett og konstruktivt samarbeid med Nybø, og jeg ser fram til å samarbeide med Asheim. Han er en erfaren politiker som allerede kjenner feltet godt, og jeg håper han kommer raskt i gang med arbeidet. Vi står foran flere tunge saker som blir viktige for norske forskere, og det er avgjørende at arbeidet med disse ikke stopper opp, sier Lind.

Fakta om Forskerforbundet

- **Forskerforbundet er landets** største og ledende fag- og interesseorganisasjon for ansatte i forskning, høyere utdanning og kunnskapsformidling.
- **Forskerforbundet har over 23** 000 medlemmer og er tilsluttet Unio – hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede.
- **Forskerforbundet arbeider for** høyere lønn og bedre arbeidsvilkår for medlemmene.

Kurs og seminarer

Forskerforbundet arrangerer følgende tillitsvalgtkurs i april 2020:

- 15. april: Kurs i administrativt lokallagsarbeid
- 21.–22. april: Kurs i stressmestring, trinn II (Ålesund)
- 23. april: Kurs i budsjettforståelse for tillitsvalgte
- 28. april: Kurs i etikk for tillitsvalgte

Program og påmeldingsinformasjon blir lagt ut på forskerforbundet.no/kurs.

Verv en kollega

Kjenner du noen som kan bli medlem i Forskerforbundet? Verv en kollega i dag og få vervepoeng som kan tas ut i form av gavekort. Jo flere du verver, jo mer får du i premie: 500 kr. for ett nytt medlem, 1 500 kr. for to, og deretter 500 kr. for hvert ekstra medlem du verver. På Min side finner du oversikt over dine vervinger og din poengsaldo.

**FORSKER
FORBUNDET**

Følg oss!

facebook.com/forskerforbundet
twitter.com/Forsker

@forskerforbund

FORSKERFORBUNDETS HOVEDSTYRE 2019–2021: Guro Elisabeth Lind, Oslo universitetssykehus (leder), Kristin Dæhli, NTNU (nestleder), Ellen Karoline Dahl, UiT Norges arktiske universitet, Sebastian Eiter, NIBIO, Brita Haugum, Akershus universitetssykehus, Belinda Eikås Skjæstad, Universitetet i Oslo, Steinar Vagstad, Universitetet i Bergen, Lena Marie Kjøbli, NMBU (1. vara) Berit Bratholm, Universitetet i Sørøst-Norge (2. vara), Brynjar Kulset, Nasjonalbiblioteket (3. vara). **SEKRETARIATET: Generalsekretær:** Hilde Gunn Avløyp.

Stab: Kommunikasjonsleder Lars Kolltveit. **Arbeidslivsavdelingen:** avdelingssjef Bjørn T. Berg, fagsjef Jorunn Dahl Norgård spesialrådgiver Kari Folkenborg, spesialrådgiver Jon Wikene Iddeng, forhandlingsjef Jorunn Solgaard, seniorrådgiver Andreas Christensen, spesialrådgiver Lene Ståhl, seniorrådgiver Vegard Thorbjørnsen, fagsjef/advokat Ann Turid Opstad, advokat Christoffer Hjelde, advokat Stine Nordgren Johannessen, advokat Eirik Kollerøy, advokat Hildur N. Nilssen, advokat Mariann Helen Olsen. **Organisasjonsavdelingen:** organisasjonssjef Joar Flynn Jensen, rådgiver Nina Fjeld, seniorrådgiver Synne Freberg, rådgiver Brit Helen Hesselberg, informasjonsleder Unn Rognmo, seniorrådgiver Renate Storli. **Administrasjonsavdelingen:** administrasjonssjef Birgitte Olafsen, fagansvarlig HR og administrasjon Kjetil Tønseth Mørk, arkivleder Kristine K. Brox, seniorrådgiver Aina Nilsen, konsulent Marit Sømmer, IT-konsulent Øyvind Åsebøstøl, økonomiansvarlig Marit Sletner, økonomirådgiver Lina Haugland, personal- og økonomikonsulent Elisabeth Johansen, økonomikonsulent Sofie Kjellgren, fagansvarlig medlemservice Linda Pettersson, konsulent Trinellise Aikio, konsulent Hans Askildsen, seniorkonsulent Inger Marie Højfeldt, konsulent Tore Sandnes, seniorkonsulent Ane Rinnaas Skuseth.

– Joining Forskerforbundet helped me get a raise

It took a while before Augustin Mortier decided to become a member of Forskerforbundet, but the French meteorologist has no regrets that he did.

Augustin Mortier

Working in Norway

- Forskerforbundet wants to organize more foreign researchers working in Norway
- This March we launch an online campaign where you can meet six of our foreign members, and learn more about the Norwegian labour market
- We will also host Working in Norway events in Oslo (March 27th), Trondheim (April 30th), Bergen (September, tba) and Tromsø (autumn)
- More information at www.forskerforbundet.no

“It took me some time to realise that I had to be part of a union, and what a big deal it is here. It seems like it is much more common to be a union member here than in France.”

Augustin Mortier hails from northern France, where he studied physics at Université de Lille. He came to Norway five years ago and works as a researcher at The Norwegian Meteorological Institute in the Division for Climate Modelling and Air Pollution.

“I suddenly got the opportunity when they were looking for someone with my background. I started on a six months contract, and here I am, five years later”, says Augustin.

An important field of research

Augustin’s field of research is aerosols – particles that may be natural or created by humans. Some aerosols have an impact on the climate and negatively affect our health when we inhale them. So this is not only an important field, but unfortunately one that’s more relevant than ever.

One of Mortier’s central tasks is to evaluate the climate models using actual observations, so that we can have confidence in the accuracy of these models.

“Secondly, and more specifically, I have worked on estimations on the concentration of volcanic ash, which presented a risk of flying after the Eyjafjallajökull volcano erupted in Iceland in 2010 and caused chaos at airports across Europe.”

When you work in science, there are stimulating challenges every day, Augustin explains.

“To solve your problems, you have to stay up to date, both when it comes to new findings and developments in technology. And once you have the results, you need to communicate your findings.”

Someone to look out for you

Being a scientist is about a lot more than just research. Working conditions, insurance and bank services, legal advice, discounts and professional networks – the benefits of joining Forskerforbundet are numerous.

For Austin Mortier, however, there was an even more important benefit – being able to negotiate his salary with the union behind him.

“I used my membership to get a raise. I actually tried once before, but being a member of Forskerforbundet really helped.”

What would you say to your fellow researchers who aren’t interested in unionizing?

“In Norway it’s quite normal to be part of a union, and I think it’s important that someone looks after our rights. Plus, I got my raise!”

Ny statsråd – politisk ideolog eller samhandlingsminister?

24. januar i år ble Henrik Asheim utnevnt til minister for forskning og høyere utdanning. Han er Erna Solbergs tredje statsråd i «vår» sektor. Han etterfølger Torbjørn Røe Isaksen og Iselin Nybø. Alle tre er relativt unge politikere som har fått i oppdrag å styre en sektor som kjennetegnes av solide, etablerte institusjoner med tunge samfunnsoppdrag – og med stor tilpasningsevne til samfunnets behov.

Fusjoner krevde innsats

Røe Isaksen satte fart på omfattende prosesser for sammenslåing i UH-sektoren. I Aftenposten 23. januar 2015 uttalte han at han var villig til å bruke tvang for å redusere antall statlige høyskoler og universitet. Åtte universitet og 20 høyskoler fikk, med korte frister, oppgaven å vurdere fusjon med andre utdanningsinstitusjoner. Sektoren fulgte lydig opp og gjennomførte i raskt tempo omfattende sammenslåinger. Fusjonene kom på plass takket være omstillingsevne og omfattende innsats fra mange ansatte. Røe Isaksens politiske prosjekt ble realisert. Men ble det viktigere med store, heller enn kvalitativt sterkere institusjoner?

En varm potet

Nybø rettet blant annet oppmerksomheten mot omfattende, ulovlige/uønskede, midlertidige ansettelse i UH-sektoren. Til Forskerforum uttalte hun 21. februar 2019 at det er uakseptabelt at sektoren har så stor andel av sine ansatte på midlertidige kontrakter. Hun kalte rektorene inn på teppet og ga dem i hjemmelekse å finne tiltak for å rydde opp i dette uforet. Midlertidige ansettelse i lovverkets grenseland har over lang tid vært en fanesak for Forskerforbundet. Da Nybø fulgte opp, var det en varm potet hun tok tak i, godt moden for politisk oppmerksomhet.

«Kundenes» behov

Asheim sitter fortsatt med en relativt uskrevet bok foran seg, selv om han raskt har vist at vi kan forvente en synlig statsråd. Da Steinar Holden 10. februar i år la fram Kunnskapsbehovsutvalgets innstilling, var Asheim til stede. I en pressemelding til saken uttaler Asheim at han har store forventninger til at virksomhetene «rigger seg om» for å svare på det kompetansebehovet folk og bedrifter har. Videre uttrykker han samme dag til Khrono at han ikke tror sektoren tar nok ansvar for kompetanseutvikling og det kompetansebehovet Norge har.

Utdanning og kompetanseutvikling (forskning) er blant sektorens primæroppgaver. Jeg vil tro myndighetene for lengst har fulgt opp dem som ikke tar sine primæroppgaver på alvor. Etter- og videreutdanning (EVU) er del av utdanningstilbudet – et tilbud til både «folk», bedrifter og offentlige virksomheter. Det arbeides systematisk med pedagogiske meritteringssystemer, universitetspedagogikk, læringsmetodikk og tekniske løsninger for å møte «kundenes» behov. Sektoren har samtidig lang erfaring med eksterne styrerepresentanter. De er der for å styrke sektorens samfunnsrolle, for å se sektoren utenfra og peke på samfunnets kompetansebehov. Jeg håper derfor Asheim kommer tilbake med en mer konstruktiv tilnærming til hvordan vi kan bli enda bedre til å oppnå disse behovene.

AV KRISTIN DÆHLI,
nestleder i Forskerforbundet

«Vi ser fram til å møte en lyttende samhandlingsminister!»

Blir neppe arbeidsledig

Forskerforbundet ser samtidig fram til et godt samarbeid i arven etter Nybø. Da UH-lovutvalget nylig leverte sin innstilling, uttalte Asheim at «Utvalgets gjennomgang viser at det (midlertidighet) ikke skyldes regelverket, men en manglende kultur. Nå er det opp til universitetene og høyskolene å vise at de er autonomien verdig, ved å ta tak i problemet og redusere midlertidigheten. Min tilbakemelding til sektoren er at midlertidigheten må ned, sier Asheim» (Forskerforum 13. februar 2020).

Det ligger i sektorens natur at den besitter god utviklings- og endringskompetanse. Asheim vil likevel oppleve at kvaliteten i UH-sektoren er utfordret. For eksempel har ABE-kutt, digitalisering og fusjoner langt på vei blitt gjennomført ved ansattes dugnadsinnsats. Ved siden av ordinære jobber har de bidratt til å oppfylle politikernes endringsambisjoner. Fra vårt hold ser vi klare tegn på slitasje blant ansatte, som vi sammen må ta på alvor.

Henrik Asheim blir neppe arbeidsledig med det første, men vi vil svært gjerne bidra til at han oppnår gode resultater som styrker UH-sektorens samfunnsoppdrag. Vi ser fram til å møte en lyttende samhandlingsminister!

DEBATT

Forskningens sju skavanker

Her er sju skavanker som kan gi folk som Jon Helgheim litt rett, presentert alfabetisk.

Nyheter | Debattstoff | Stillingsannonser

forskerforum.no

